

NATOON VAI EI?

Suomalaisten muuttuneet
käsitykset puolustusliitto Natosta

Kimmo Elo & Iro Särkkä

Eduskuntatutkimuksen keskuksen julkaisuja 2023

© Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskus ja
Ulkopoliittinen instituutti
ISBN 978-951-29-9198-3 (Painettu)
ISBN 978-951-29-9199-0 (Sähköinen)

Natoon vai ei? Suomalaisen muuttuneet
käsitteet puolustusliitto Natosta
Kirjoittajat: Kimmo Elo & Iro Särkkä

Julkaisija: Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskus

Graafinen suunnittelu ja taitto: Jappis Oy

Kannen kuva: Hanne Salonen / Eduskunta

Kansi: Suvi Harvisalo, Turun yliopisto

Paino: Grano
Vantaa 2023

**TURUN
YLIOPISTO**

Eduskuntatutkimuksen
keskus

FIIA

FINNISH INSTITUTE
OF INTERNATIONAL AFFAIRS

Kimmo Elo & Iro Särkkä

NATOON VAI EI?

Suomalaisten muuttuneet käsitykset
puolustusliitto Natosta

Kimmo Elo on Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksen erikoistutkija. Hän on väitellyt valtio-opista Turun yliopistosta vuonna 2005. Hänen nykyisiin tutkimusintresseihinsä kuuluvat Saksan politiikka ja lähihistoria, Euroopan integraatio, tiedustelututkimus, digitaalinen parlamenttitutkimus, poliittinen tietämys sekä laskennalliset ihmistieteet. Tällä hetkellä hän johtaa Suomen Akatemian rahoittamaa monitieteistä ”Research infrastructure for the intersection of law and politics” -hanketta.

Iro Särkkä on tutkijatohtori Ulkopoliittisessa instituutissa. Hän on väitellyt Helsingin yliopistosta vuonna 2019 suomalaisesta Nato-keskustelusta. Hänen erityisosaamisalojaan ovat Suomen, Pohjoismaiden ja Euroopan ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimus, NATO ja EU, Ranskan ulko- ja sisäpolitiikka sekä poliittisen käyttäytymisen eri muodot. Särkän viimeaikaisiin tutkimusintresseihin kuuluvat identiteettipoliittisten muutosten tutkiminen pienissä valtioissa, turvallisuuspolitiikan teoriat ja pohjoismainen turvallisuus.

TIIVISTELMÄ

Tutkimusraportin *Natoon vai ei? Suomalaisten muuttuneet käsitykset puolustusliitto Natosta* analysoi suomalaisten Natoon liittyviä käsityksiä vuoden 2022 aikana. Sen tavoitteena on selvittää ja tulkita kansalaisten näkemyksiä sotilasliittoon liittymisestä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan käänteentekevällä hetkellä. Tutkimuksen empiirinen tutkimusaineisto on ainutlaatuinen, ja se koostuu yli neljästä sadasta eduskunnan puhemies Matti Vanhaselle lähetetystä Natoa käsittelevästä kansalaisviestistä (N=410).

Tutkimus yhdistää uniikilla tavalla määrällistä, tilastollisen tekstinlouhinnan ja laadullisia aineiston sisältöanalyysin empiirisiä tutkimusmenetelmiä. Tutkimusaineisto tyypittelee kansalaisten Nato-viestejä keskeisten temaattisten sisältöjen, Nato-kantojen ja retorisen kirjoitustyylin mukaan.

Tutkimus osoittaa, että kansalaiset mielsivät Suomen Nato-jäsenyyden ensisijaisesti Venäjä-kysymyksen kautta. Tutkimusaineistosta keskeisimmiksi temaattisiksi näkökulmiksi nousevat Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista toimijuutta sekä Suomen ja Venäjän välistä suhdetta tarkastelevat kehykset.

Kansalaisviestinnän keinoihin pureutuvan analyysin kautta tutkimus avaa lisäksi kansalaisten Nato-jäsenyyteen liittyviä erilaisia näkökulmia moniäänisemmin kuin mitä julkisuudessa on aiemmin tuotu esille. Täten tutkimustulokset osaltaan rohkaisevat analyttiseen ja demokraattisesti osallistavaan turvallisuuspoliittiseen keskusteluun myös Suomen Nato-jäsenyyttä seuraavina vuosina.

SISÄLTÖ

Esipuhe.....	10
Suomalaisen Nato-keskustelun lyhyt historia	12
Kansalaisviestit turvallisuuspoliittisen keskustelun peilinä	18
Data ja menetelmät.....	19
Kansalaisviestinnän kokonaiskuva.....	22
Nato-viestien kirjoitustyyli ja Nato-kannat	34
Positiivissävyiset viestit.....	35
Neutraalissävyiset viestit.....	36
Kriittiset ja negatiivissävyiset viestit.....	39
Nato-keskustelun keskeiset kehykset.....	46
Suomi-kehys	47
Venäjä-kehys.....	50
Eurooppa-kehys.....	53
Yhdysvallat-kehys	56
Ruotsi-kehys	58
Pohdinta ja johtopäätökset – mistä kansalaismielipiteen muutos kertoo?	62
Viitteet	70
Lähteet.....	74

ESIPUHE

Keväällä 2022 Suomessa koettiin Nato-maanvyöry. Venäjän aloitettua aggressiivisen hyökkäyssodan Ukrainassa suomalaisten Nato-kannoissa tapahtui täyskäännös. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa nosti Nato-kysymyksen politiikan asialistalle uudella, terävämällä kärjellä.

Historiallisen korkeat Nato-jäsenyyskannatusluvut siivittivät Suomen poliittisen johdon tekemään päätöksen Natoon liittymisestä vajaassa kolmessa kuukaudessa. Jäivätkö kansalaiset Suomen Nato-kevään aikana sivustaseuraajiksi vai pyrkivätkö he osallistumaan turvallisuuspoliittiseen keskusteluun ja kenties myös vaikuttamaan poliittisten päätöksentekijöiden Nato-kantoihin? Mistä suomalaisten Nato-kannan muodostuksessa oli kysymys ja mitkä tekijät vaikuttivat mielipideilmaston muutokseen? Entä oliko kevään 2022 Nato-keskustelussa havaittavissa merkkejä hybridivaikuttamisesta?

Tutkimusraportin *Natoon vai ei? Suomalaisten muuttuneet käsitykset puolustusliitto Natosta* keskeisenä tavoitteena on selvittää, miten suomalainen Nato-keskustelu kehittyi kevään 2022 aikana. Tutkimuksen empiirinen tutkimusaineisto on ainutlaatuinen, ja se koostuu yli neljästä sadasta eduskunnan puhemies Matti Vanhaselle vuoden 2022 aikana lähetyksestä Natoa käsittelevästä kansalaisviestistä. Tutkimus tarkastelee Suomen Nato-jäsenyyttä kehyslähtöisesti Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimijuuden ollessa muutoksessa. Temaattisen analyysin lisäksi tutkimus pureutuu kansalaisviestinnän sävyihin ja Nato-kantoihin, ja analysoi näitä sekä yhdessä että erikseen.

Tutkimusraportti ei ota kantaa Suomen Nato-jäsenyyden puolesta tai vastaan, vaan pyrkii kuvaamaan suomalaisten Nato-kysymykseen liittyviä tuntemuksia. Se dokumentoi ja arvioi suomalaisen ulko- ja ulkoturvallisuuspoliittisen keskustelun tilaa herkässä turvallisuuspoliittisessa ilmastossa. Samalla tutkimus raottaa kansalaisten Natoon liittyviä ajatuksia mielipidemittausten takaa.

Tutkimus on laadittu Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksen ja Ulkopoliittisen instituutin yhteistyönä eduskunnan puhemies Matti Vanhasen toimeksiantona. Tutkimuksen ovat laatineet erikoistutkija Kimmo Elo Eduskuntatutkimuksen keskukselta ja tutkijatohtori Iro Särkkä Ulkopoliittisesta instituutista.

Kiitämme eduskunnan puhemies Matti Vanhasta mahdollisuudesta toteuttaa näin ainutlaatuisen aineistopohjaisen tutkimuksen Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan käänteentekeväällä hetkellä. Osoitamme lämpimät kiitokset myös puhemiehen erityisavustaja Jari Flinckille, joka auttoi laajan tutkimusaineiston kokoamisessa, sekä Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskukselle ja Ulkopoliittiselle instituutille, jotka mahdollistivat tutkimusraportin kirjoittamisen ja julkaisemisen.

SUOMALAISEN NATO-KESKUSTELUN LYHYT HISTORIA

Suomalaisella Nato-keskustelulla oli 30-vuotinen historiansa¹, mutta Suomessa Natoa ja erityisesti Nato-keskustelua käsittelevää tutkimusta on tehty varsin niukasti.² Suomen Nato-spurtiksi ja -kevääksi³ kuvailtuna lyhyenä ajanjaksona on vihdoin julkaistu useampi analyysi Suomen tulevaan Nato-jäsenyyssprofiiliin liittyen.⁴ Selittäviä tekijöitä on ainakin muutama, ja ensimmäinen niistä liittyy tutkimusaiheen korkeaan poliittiseen herkkyyssasteeseen ja Suomen ulkopoliittiseen liikkumavaraan.

Ennen talvella 2022 alkanutta Ukrainan hyökkäyssotaa Natosta oli vaikea puhua Suomessa julkisesti. Suomalaisen Nato-keskustelun marginalisoituminen johti siihen, että se näyttäytyi puoluekentän kahden polarisoituneen äärilaidan vastakkainasetteluna ja poliittisena kamppailuna, vaikka tosiasiaassa ideologisen polarisaation sijaan poliitikkojen Nato-kannat lähentyivät toisiaan.⁵ Nato-keskusteluun osallistuminen koettiin leimaavaksi jopa siinä määrin, että sitä vältettiin keskeisten vaalikampanjoiden aikana.⁶ Nato-leiman otsaan saaminen merkitsi erottautumista konsensusyhteiskunnan valtavirrasta, mistä oli syytä pidättäytyä.⁷ Nato-jäsenyyteen suhtautui kriittisesti myös Suomen ulkopoliittinen johto, esimerkiksi tasavallan presidentit Tarja Halonen (presidenttinä vuosina 2000–2012)⁸ ja Sauli Niinistö (presidenttinä vuodesta 2012). Niinistö puhui ennen Venäjän aloittamaan hyökkäyssotaa niin sanotun eurooppalaisen Naton puolesta, mutta hänen mielipiteensä muuttui Ukrainan sodan myötä selvästi Nato-jäsenyyttä puoltavaksi.⁹

Nato-kysymys kuitenkin puhutteli poliittisia päätöksentekijöitä säännöllisesti. Eduskunta- ja presidentinvaalikampanjoiden lisäksi luonteva Nato-keskustelun aikaikkuna avautui hallituksen esittäessä ulko-, turvallisuus- ja puolus-

tuspoliittisia selontekoja eduskunnalle. Eri hallitukset antoivat eduskunnalle vuosina 1995–2022 jopa yksitoista ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa, joissa otettiin Nato-kysymykseen kantaa.¹⁰ Hallituksen selonteissa Nato kuvattiin keskeiseksi Suomen turvallisuuspoliittiseksi kumppaniksi, ja samalla säilytettiin mahdollisuus hakea varsinaista Nato-jäsenyyttä.¹¹ Tämä niin kutsuttu Nato-optio (koska ”optio” tuli selontekoihin), eli Suomen itseoikeutettu mahdollisuus hakea Nato-jäsenyyttä parhaaksi katsomanaan ajankohtana, saavutti ulko- ja turvallisuuspoliittisessa keskustelussa lähes myyttisen aseman.¹²

Nato-keskustelu ei siis ottanut tuulta siipiensä alle, koska sille ei ollut välitöntä tarvetta. Nato-keskustelulle löytyi hyviä korvaajia Euroopan yhteisestä puolustuksesta, pohjoismaisesta puolustusyhteistyöstä ja kahdenvälisistä turvallisuuspoliittisesta yhteistyöstä. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan asiantuntijat kuitenkin tiesivät, ettei Nato-jäsenyydelle ollut korvaajaa muista kansainvälisen yhteistyön muodoista näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa.¹³ Lisäksi he varoittelivat, että keskustelu tulisi käydä hyvän sään aikana ja että palovakuutus tulisi ottaa ennen kuin sen ottaminen olisi liian myöhäistä.¹⁴ Muiden muassa Suomen Atlantti-seura, Suomen transatlanttisiin suhteisiin erikoistunut kansalaisjärjestö, julkaisi vuosina 2001–2019 yli kymmenen Natoa ja Suomen Nato-jäsenyyttä käsittelevää raporttia.¹⁵ Vastaavasti ulko- ja puolustusministeriöiden toimeksiannosta laadittiin kolme Nato-selvitystä vuosina 2004–2015.¹⁶ Selvityksistä uutisoitiin jonkin verran, mutta ne eivät käynnistäneet suurta kansallista Nato-keskustelua.¹⁷

Yhteiskunnallisesti Nato-keskustelua puolestaan väritti elitistinen leima. Keskustelua kyllä käytiin julkisesti, mutta pienissä ulkopoliitiikan asiantuntijapiireissä, seminaareissa, keskustelutilaisuuksissa ja asiapitoisen journalismin palstoilla. On kuitenkin perusteltua kysyä, miksi Nato-keskustelua ei käyty laajemmin Venäjän ensimmäisen hyökkäyssodan jälkeen vuonna 2014. Nato-ovi kun oli raollaan vuoden 2014 Krimin valtauksen jälkeen, kirjoittivat turvallisuuspolitiikan asiantuntija Risto E.J. Penttilä ja toimittaja Jyrki Karvinen teoksessaan ”Pitkä tie Natoon”.¹⁸ Olihan Suomen turvallisuusympäristö muuttunut jo tuolloin radikaalisti, vaikka julkisessa keskustelussa asiaa ei niin haluttu mieltää.

Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuun 24. päivänä 2022 monen kansalaisen mielen valtasi epätoivo ja pelko. Vaikka sotilaallisen eskalaation merkit olivat olleet ilmassa jo hyökkäystä edeltävinä viikkoina, yllätti tilanteen nopea kärkeistyminen monet suomalaiset. Tilanne ei kuitenkaan ollut toivoton. Nato-optiopolitiikka oli synnyttänyt vaikutelman, että Nato-jäsenyyden lunastaminen olisi vain Suomesta itsestään kiinni ja että se voitaisiin lunastaa hetkenä minä hyvänsä – olihan Suomi kehittynyt Naton kumppanimaa, jolla oli kiinteät suhteet Yhdysvaltoihin ja muihin keskeisiin Nato-maihin. Vuoden 2022 Nato-jäsenyyshakemusprosessi kuitenkin jo osoitti, että tilanne ei ollut niin selvä. Vain viikko Ukrainan sodan alettua Tasavallan presidentti Sauli Niinistö joutui tyytymään Washingtonin vierailulla Yhdysvaltojen presidentin Joe Bidenin lupaukseen, että Yhdysvallat lisäisi sotilaallista yhteistyötä Suomen ja Ruotsin kanssa. Vierailun jälkeen keväällä 2022 alkoi mittava ulkopoliittinen lobbauskampanja, jossa ulkopoliittiset päättäjämme ja taustavaikuttajamme tekivät hartiavoimin töitä, että Suomi ja Ruotsi kutsuttaisiin jäsenyyssprosessiin mukaan. Samaan aikaan kotimaassa ulko- ja turvallisuuspolitiikan asiantuntijat ja tutkijat toimivat median välityksellä kansalaiskeskustelun tulkkeina ja avasivat kohta kohdalta Natoon liittyviä kysymyksiä. Ihan oma lukunsa oli myös kolmekymmenen jäsenmaan ratifiointiprosessit, jotka ovat olleet historiallisen nopeita Turkkiä ja Unkaria lukuun ottamatta.

Huhtikuun puolivälissä hallitus jätti eduskunnalle selonteon turvallisuusympäristön muutoksesta, jonka käsittely alkoi eduskunnassa muutama viikko myöhemmin.¹⁹ Kuukautta myöhemmin eduskunta muodosti kantansa Suomen liittymisestä Natoon selkein jaa-äänin 188–8, minkä jälkeen ulkoministeri Haavisto allekirjoitti Nato-jäsenyyshakemuksen ja Suomen Nato-suurlähettiläs toimitti sen perille Naton pääsihteerille. Suomessa oli tapahtunut Nato-maanvyyry. Laajempi Nato-keskustelu, jota oli siis pantattu yli kolmekymmentä vuotta, käytiin pikatahtia alle kolmessa kuukaudessa.

Laajaa Natoa käsittelevää kansalaiskeskustelua kartoittavaa tutkimusta ei tehty Suomen Nato-rauhankumppanuusvuosien 1994–2022 aikana. Natoon liittyvää kansalaismielipidettä toki mitattiin erilaisilla mielipidemittauksilla eri tahojen toimesta. Eräs keskeinen mielipidetutkimuksen toteuttaja tältä osin on Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS).²⁰ MTS:n keräämä tutkimusaineisto

on arvokas aikasarja, joka kuvaa suomalaisten Nato-mielipideilmaston muutosta 2000-luvulla. MTS on kysynyt vuosina 2005–2022, pitäisikö Suomen liittyä Naton jäseneksi. Alimmillaan Nato-jäsenyyden kannatus on ollut 2010-luvun alkupuolella, kun taas korkeimmillaan keväällä 2022, kun 68 prosenttia vastaajista ilmoitti kannattavansa Suomen Nato-jäsenyyttä.²¹

MTS:n lisäksi mielipidemittauksia on toteutettu eri medioiden taholta (Yle, MTV, Helsingin Sanomat). Kevään 2022 aikana Nato-gallupeja tehtiin useita. Vain muutamia päiviä Ukrainan sodan alkamisen jälkeen Yle julkaisi ensimmäisen Gallup-kyselynsä Nato-kysymykseen liittyen. Tulokset olivat murskaavat – Nato-jäsenyyden kannatus oli kasvanut yli 30 prosenttiyksikköä Ylen edellisestä mielipidemittauksesta.²² 28. helmikuuta julkaistussa tutkimuksessa 53 prosenttia vastaajista ilmoitti kannattavansa Suomen Nato-jäsenyyttä.²³ Samanaikaisesti eduskuntaan jätettiin kaksi eri Nato-kansalaisaloitetta, joita kannatti yhteensä lähes 130 000 suomalaista.²⁴ Yle toisti Gallup-kyselyn muutamien viikojen päästä, jolloin kannatus oli noussut lähes 10 prosenttiyksikköä lisää. Nyt lähes 62 prosenttia ilmoitti olevansa Nato-jäsenyyden kannalla. MTV:n vastaavassa kyselyssä huhtikuussa 2022 Nato-jäsenyyttä kannatti 68 prosenttia vastaajista.²⁵ Toukokuun alkuun mennessä Nato-jäsenyyden kannatus oli noussut jo 76 prosenttiin²⁶ – kesäkuun lopussa Helsingin Sanomien teettämässä tutkimuksessa Nato-jäsenyyden kannatus oli noussut vieläkin korkeammalle, 79 prosenttiin.²⁷ Poliittisille päättäjille kansalaismielipiteen muuttuminen Nato-myönteiseksi oli se viimeinen tekijä, joka johti Suomen Nato-jäsenyyden hakemiseen.

Tämän raportin rakenne on seuraava: seuraavassa pääluvussa esittelemme raportissa käytetyn aineiston eli eduskunnan puhemiehelle lähetetyt kansalaisviestit sekä aineistojen analysoinnissa käytetyt tutkimusmenetelmät. Aineistoa analysoidaan aineistoa analysoidaan kahdesta eri näkökulmasta. Ensimmäinen näkökulma on tietokoneavusteisen tekstianalyysin mahdollistama makro- tai lintuperspektiivi, josta käsin tarkastellaan viestintää kokonaisuutena, päähuomion ollessa viestinnän yleisten piirteiden kuvailussa ja analysoinnissa. Tässä tarkastelussa sovelletaan kuvailevien tilastomenetelmien ohella myös tekstinlouhinnan menetelmiä, joiden kautta pystytään pureutumaan muun muassa viestien sanastollisiin rakenteisiin ja niissä tapahtuviin muutoksiin. Raportin kolmannessa ja neljännessä pää-

luvussa hyödynnetään perinteistä laadullista analyysiä, jossa tarkastelun taso siirtyy yksittäisiin viesteihin ja niiden kautta hahmottuvaan kuvaan viestintää tyypittelevistä piirteistä. Viesteissä käsiteltyjen teemojen lisäksi on analysoitu viestien kirjoitustyyliä eli tapaa, jolla kirjoittaja pyrkii vaikuttamaan vastaanottajaansa.

KANSALAISVIESTIT TURVALLISUUSPOLIITTISEN KESKUSTELUN PEILINÄ

DATA JA MENETELMÄT

Tässä tutkimusraportissa käytetty primaariaineisto koostuu Suomen eduskunnan puhemiehelle Matti Vanhaselle lähetetyistä Natoa käsittelevistä sähköpostiviesteistä ja kirjeistä.²⁸ Analyysiä varten aineistosta poistettiin muut kuin kansalaisten yhteydenotoiksi tulkitut viestit eli erilaiset uutiskirjeet, tapahtumakutsut ja vastaavat. Jäljelle jäi yhteensä 410 viestiä, joista ensimmäinen oli lähetetty 15.12.2021 ja viimeinen 27.10.2022. Viestien käsittely tapahtui indeksoidulla, anonymisoidulla datalla eli datalla, jossa lähettäjän sähköpostiosoite on korvattu indeksinumerolla. Näin muutettu data ei sisällä mitään sellaisia tietoja, jotka mahdollistaisivat lähettäjän identifioinnin. Sen sijaan indeksoinnin avulla voidaan laskea esimerkiksi eri lähettäjien lähettämien viestien määrä.

Viestien määrää voi ensilukemalta pitää suhteellisen pienenä, etenkin jos sen suhteuttaa koko kevään 2022 aikaisen Nato-keskustelun aikana vallinneeseen maailmanpoliittiseen tilanteeseen sekä julkisuudessa käytyyn keskusteluun. Määrällisen merkittävyyden arviointia hankaloittaa myös se, ettei vastaavanlaista aineistoa, eduskunnan puhemiehille tai kansanedustajille lähetettyjä viestejä, ole käytetty aineistopohjoisissa analyysissä. Taustakeskusteluissa puhemies Vanhasen kanssa kävi kuitenkin ilmi, että Nato-kysymykseen kantaa ottavien viestien määrä olisi ollut merkittävästi pienempi kuin joissakin muissa, runsaasti julkisuutta ja julkista keskustelua herättäneissä kysymyksissä 2010-luvulla.

Oma näkemyksemme on, että viestien suhteellisen maltillinen määrä selittyy ainakin kolmella tekijällä, joista ensimmäinen on aika. Vaikka kansainvälispoliittinen suursäätila alkoi heikentyä ja epävakaus Euroopan lähialueilla lisääntyä jo 2010-luvulla, vasta Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaa vastaan aktualisoi kysymyksen Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä. Paitsi että tämä tapahtui hyvin nopeasti, myös itse asian parlamentaarinen käsittelynopeus hipoi ennätyksiä. Kun tähän yhdistetään laaja yhteiskunnallinen shokki, jonka Venäjän aloittama sota aivan EU:n lähinaapurustossa myös Suomessa aiheutti, oli tilanteella epäilemättä ollut vaikutusta kansalaisten mielipideilmastoon. Toisena tekijänä nostaisimme suomalaisen poliittisen kulttuurin, jossa ulko- ja turvallisuuspolitiikka on perinteisesti ollut se korkean politiikan osa-alue, jonka kohdalla kansalaiset ovat tottuneet luottamaan valtiojohtoon perustuslain suomien valtuuksien nojalla. Keväällä 2022 aktualisoitunut kysymys Suomen Nato-jäsenyydestä lukeutuu eittämättä ulko- ja turvallisuuspolitiikan ydinkysymyksiin. Kun tähän yhdistetään varsin olematon aiempi Nato-keskustelu, iso osa kansalaisista on saattanut uudessa tilanteessa mieltää, ettei heillä ole kompetenssia ottaa kantaa koko asiaan. Edustuksellisen demokratian periaatteiden mukaisesti päätös on jätetty kansanedustajien harkittavaksi.

Kolmantena tekijänä tulee huomioida kansalaisten ja poliitikkojen välisessä rajapinnassa tapahtuneet muutokset. Erityisesti sosiaalinen media on tuonut kansalaisille uusia tapoja esittää näkemyksiään ja olla vuorovaikutuksessa poliittisten päättäjien kanssa. Jo 2000-luvun alussa perinteinen paperikirje on saanut väistyä sähköpostiviestien tieltä, mikä osaltaan on madaltanut kynnystä olla yhteydessä päättäjiin. Samaan aikaan reaaliaikainen vuorovaikutus erilaisten sosiaalisen median alustojen kautta on luonut uuden mediatodellisuuden, jossa kansalaiset voivat olla lähes reaaliaikaisesti vuorovaikutuksessa eri sosiaalisen median käyttäjien kanssa.

Lisäksi nostamme esille, että aineisto koostuu ainoastaan eduskunnan puhemiehelle lähetyistä viesteistä. Vaikka eduskunnan puhemies instituutiona poikkeaaakin rivikansanedustajasta, pidämme perusteltuna olettaa, että puhemiehelle osoitetuja kansalaisviestejä voidaan pitää kohtuullisen edustavana otoksena kansalaisten Nato-viesteistä. Puhemies toimii myös puolueiden ja eduskuntaryhmien puheenjohtajien muodostaman koordinaatioryhmän puheenjohtajana. Vastaavia vies-

tejä on lähetetty myös yksittäisille kansanedustajille, jolloin jo varsin maltillisesti arvioiden Suomen Nato-jäsenyyksikysymykseen liittyvien viestien kokonaismäärä liikkunee tuhansissa. Tämä arvio perustuu siihen oletukseen, että viestien pääkohteina olisivat olleet näkyvät Nato-keskustelijat sekä eduskuntaryhmien johtohenkilöt. Kuitenkin lähdemme aineiston huolellisen läpikäynnin perusteella siitä, että puhemiehelle lähetettyjä kansalaisviestejä voidaan analysoida vähintäänkin kohdullisen edustavana otoksena ja niiden pohjalta tehdä jossain määrin yleistäviä johtopäätöksiä koskien kansalaisten näkemyksiä Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen liittyen.

Varsinaisen analyysidatan, johon tässä raportissa esitettävät tulokset perustuvat, valmistelu tapahtui useammassa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa muodostettiin perusdata, johon tallennettiin jokaisen viestin osalta viestien erottelun mahdollistava yksilöllinen id-tunnus, lähettäjä tiedon korvannut indeksinumero, viestin lähettämis aika sekä viestin varsinainen teksti, josta oli poistettu kaikki viitteet lähettäjäan liittyen. Tämä perusdata siirrettiin jatkotyöstämistä varten R-tilasto-ohjelmistoon. Seuraavassa vaiheessa viestitekstit lemmatisoitiin, eli jokainen sana palautettiin perusmuotoonsa siten, että lemmatisoidussa aineistossa säilyi mukana viestin yksilöivä id-tunnus. Näin viestien sanastoja voitiin analysoida sekä viestikohtaisesti että vertailevasta näkökulmasta.

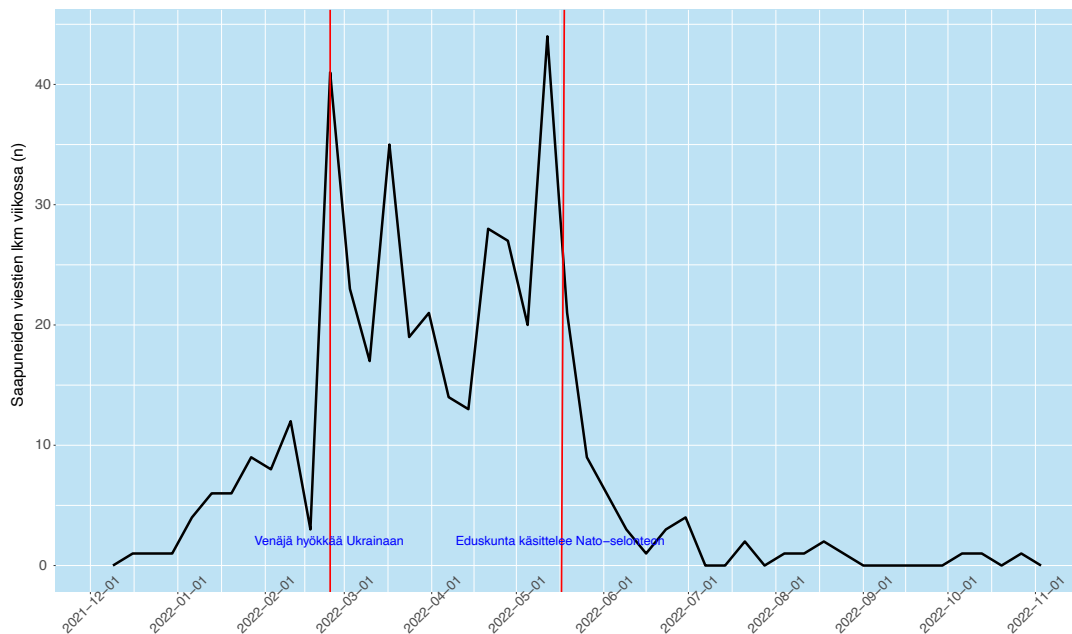
Kolmannessa vaiheessa kullekin viestille määriteltiin enintään kolme temaattista kehystä viestin sisältämien sanojen perusteella. Tässä tutkimuksessa määrittelimme kehyksen keskeisenä Suomen Nato-kysymystä määrittävänä temaattisena tulkintakehikkona, johon liittyy diskursiivisia ja retorisia piirteitä. Tämä poikkeaa perinteisesti kehysanalyysistä siten, että tarkoituksemme ei ole tulkita Nato-keskusteluun liittyviä käsitteitä niiden semanttisten roolien kautta. Sen sijaan määritämme kehykset eri käsitteiden verkostoina, joiden määrällinen esiintyvyys viestii niiden merkittävydestä. Kehykset oli etukäteen määritelty sanojen määrällisen esiintyvyyden pohjalta käsittelemään seuraavia teemoja: SUOMI, RUOTSI, VENÄJÄ, YHDYSVALLAT ja EUROOPPA.

Luokittelu tehtiin tietokonepohjaisesti siten, että viestitekstistä laskettiin kunkin kehyksen maa-termin esiintymisfrekvenssi. Kehysten järjestys määrittyi kehyksen sanafrekvenssin perusteella siten, että suurimman frekvenssin omannut kehys oli

1. kehys. Jos kahdella kehyksellä oli sama frekvenssiluku, järjestys määräytyi sen perusteella, kumman kehyksen maa-termi mainittiin viestitekstissä ensin. Tätä automaattisesti luotua dataa rikastettiin vielä tiedolla viestin yleisestä sävystä sekä viestissä esiin tuodusta kannasta Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen. Tämä vaihe toteutettiin lukemalla viestit yksitellen läpi ja luokittelemalla ne. Kirjoitustyylin luokittelukehystä testattiin aluksi noin sadan viestin otannalla, jonka perusteella päädyttiin kolmiportaiseen luokitteluun. Luokittelu tehtiin kahdesti koko aineistolle. Luokittelun ulkopuolelle rajattiin sellaiset viestit, jotka eivät olleet aitoja kansalaisviestejä. Tähän kategoriaan kuuluivat muun muassa median yhteydenotot, tiedotteet ja uutiset tai muilta poliitikoilta saadut viestit.

Luokittelun pohjalta viestin kirjoitussävy jakautui skaalalla negatiivinen, positiivinen tai neutraali. Sävyiltään negatiivisiksi luokiteltiin viestit, joissa kirjoittaja esitti joko kielteisiä, kriittisiä tai avoimen vihamielisiä näkemyksiä. Positiivisiksi puolestaan luokiteltiin viestit, joissa asiat tuotiin esille myönteisesti tai kannustavasti. Neutraaleiksi luokiteltiin viestit, joissa kirjoittajan sävy oli toteava, informoiva tai muulla tavoin tunnepitoisesta ilmaisusta pidättäytyvä. Viestin lähettäjän Nato-kanta pääteltiin viestin sisällön perusteella siten, että vain varmasti tunnistettavassa muodossa esitetty kanta Suomen Nato-jäsenyyden puolesta tai sitä vastaan huomioitiin. Mikäli viestin sisältö ei antanut selviä viitteitä kirjoittajan Nato-kannasta, kannaksi kirjattiin ”neutraali” (=ei kantaa). Huomioitavaa on, että edellä mainittuihin viesteihin lukeutuivat myös viestit, joissa ei otettu kantaa Suomen Nato-jäsenyyshakemukseen vaan joissa kirjoitettiin ylipäättänsä Natosta.

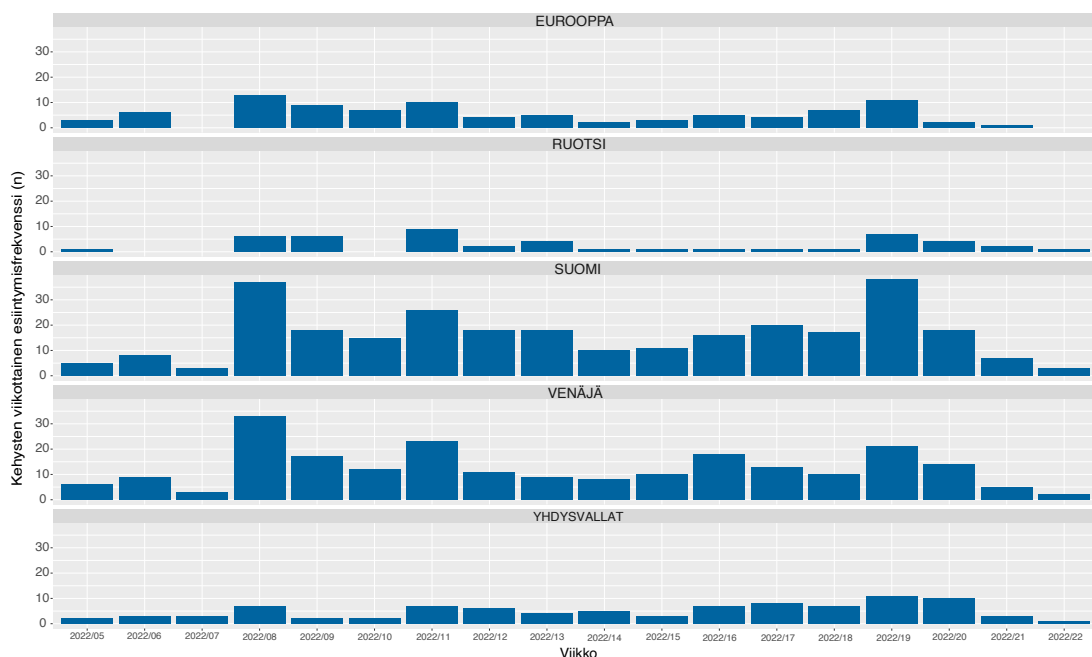
KANSALAIKVIESTINNÄN KOKONAISKUVA

Kuva 1: Eduskunnan puhemiehelle lähettyjen Nato- ja Ukrainan sota -aiheisten kansalaisviestien ajallinen jakauma.

Kuva 1 esittää kansalaisviestien ajallisen jakauman joulukuun 2021 ja marraskuun 2022 välisenä aikana. Se osoittaa selvästi, miten Venäjän 24.2.2022 aloittama bruttaali hyökkäyssota Ukrainaa vastaan välittömästi lisäsi kansalaisten yhteydenottoja poliittisiin päättäjiin. Toisaalta näyttää siltä, että kansalaisviestinnän aktiivinen vaihe kesti toukokuun 2022 puoliväliin, jolloin Suomen eduskunta aloitti täysistunnsessaan 56/2022 keskustelun valtioneuvoston selonteosta.²⁹ Aikajanan perusteella näyttääkin ilmeiseltä, että Ukrainan sodan alkamisen jälkeen aktivoitunut keskustelu Suomen mahdollisesta liittymisestä Natoon johti myös kansalaisten lisääntyneeseen viestintään päättäjien suuntaan. Toisaalta eduskunnan päätettyä keskustelun jälkeen historiallisella tuloksella 188 puolesta, 8 vastaan Nato-jäsenyyshakemuksen jättämisestä, myös kansalaisten tarve olla yhteydessä päättäjiin

näyttää merkittävästi vähentyneen. Tämä näyttäisi osoittavan sitä, että kansalaisviestinnän ensisijaisena motivaattorina oli sekä poliittisesti että yhteiskunnallisesti virinnyt keskustelu Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä. Myöhemmin tässä raportissa esitettävä laadullinen sisällönanalyysi porautuu kysymykseen siitä, sisältyikö tähän aktiiviseen kansalaisviestintään myös tietoista pyrkimystä vaikuttaa päättäjiin Nato-jäsenyyksikysymyksen osalta.

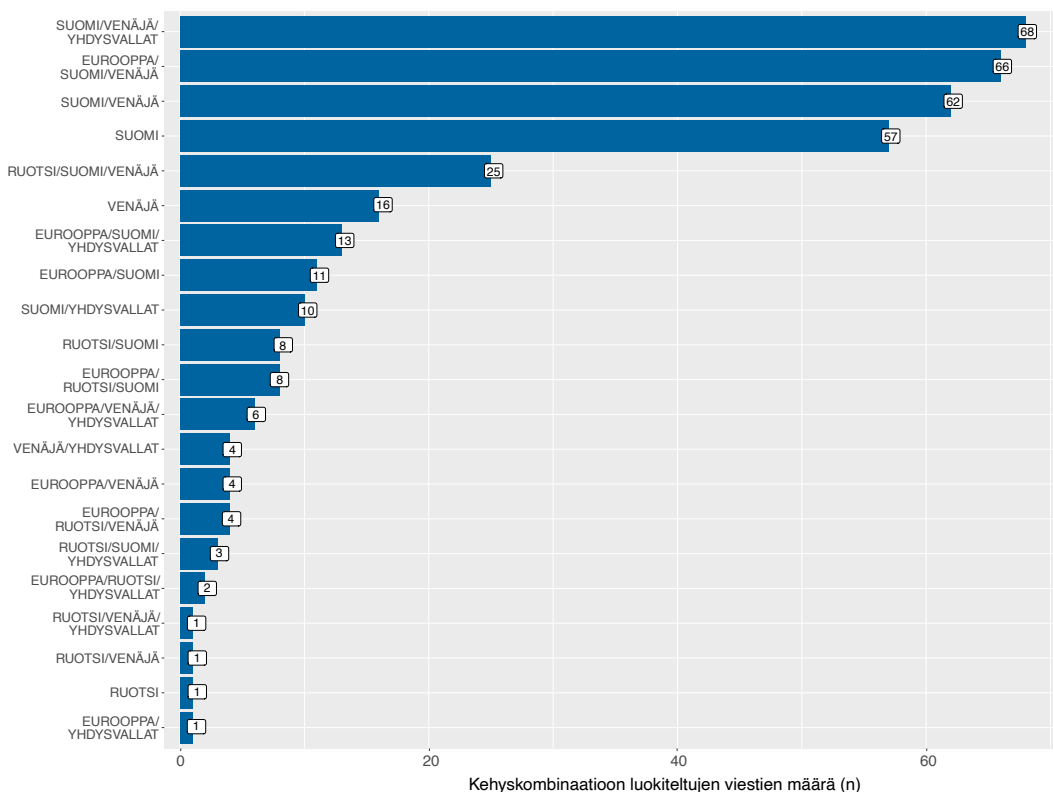

Kuva 2: Kehysten aggregoitu esiintymisen ajallinen vaihtelu ajanjaksolla 1.2.–31.5.2022.

Venäjän aloittaman hyökkäyssodan keskeinen merkitys näkyy myös, kun tarkastellaan viestien temaattisten kehysten ajallista jakaumaa (kunkin kehyksen kohdalla pylväsdiagrammi esittää niiden viestien yhteismäärän, jotka on luokiteltu ko. kehykseen kuuluviksi riippumatta kehyksen järjestysnumerosta) (Kuva 2). Kuvassa on esitettyä kunkin kehyksen kokonaiesiintymien määrä viikkotasolla. Selkeä lisäys tapahtuu viikolla 8/2022, jolle Venäjän hyökkäyssodan alkaminen ajoittuu. Kuvasta on nähtävissä, miten SUOMI- ja VENÄ-

JÄ-kehysten esiintymisfrekvenssit korreloivat erittäin vahvasti. Kyse on siis siitä, että useimmissa viesteissä, joissa puhutaan Suomesta, puhutaan myös Venäjästä – ja toisinpäin. Kiinnostavana voidaan pitää myös sitä, että Venäjän aloittaman hyökkäyssodan alkuvaiheessa EUROOPPA-kehys on selvästi vahvemmin läsnä kuin YHDYSVALLAT-kehys, jonka merkitys alkaa kasvaa sodan pitkittyessä. Huomionarvoisena voi pitää myös sitä, että Ruotsi ei missään vaiheessa näyttäisi muodostuvan merkittäväksi teemaksi viesteissä.

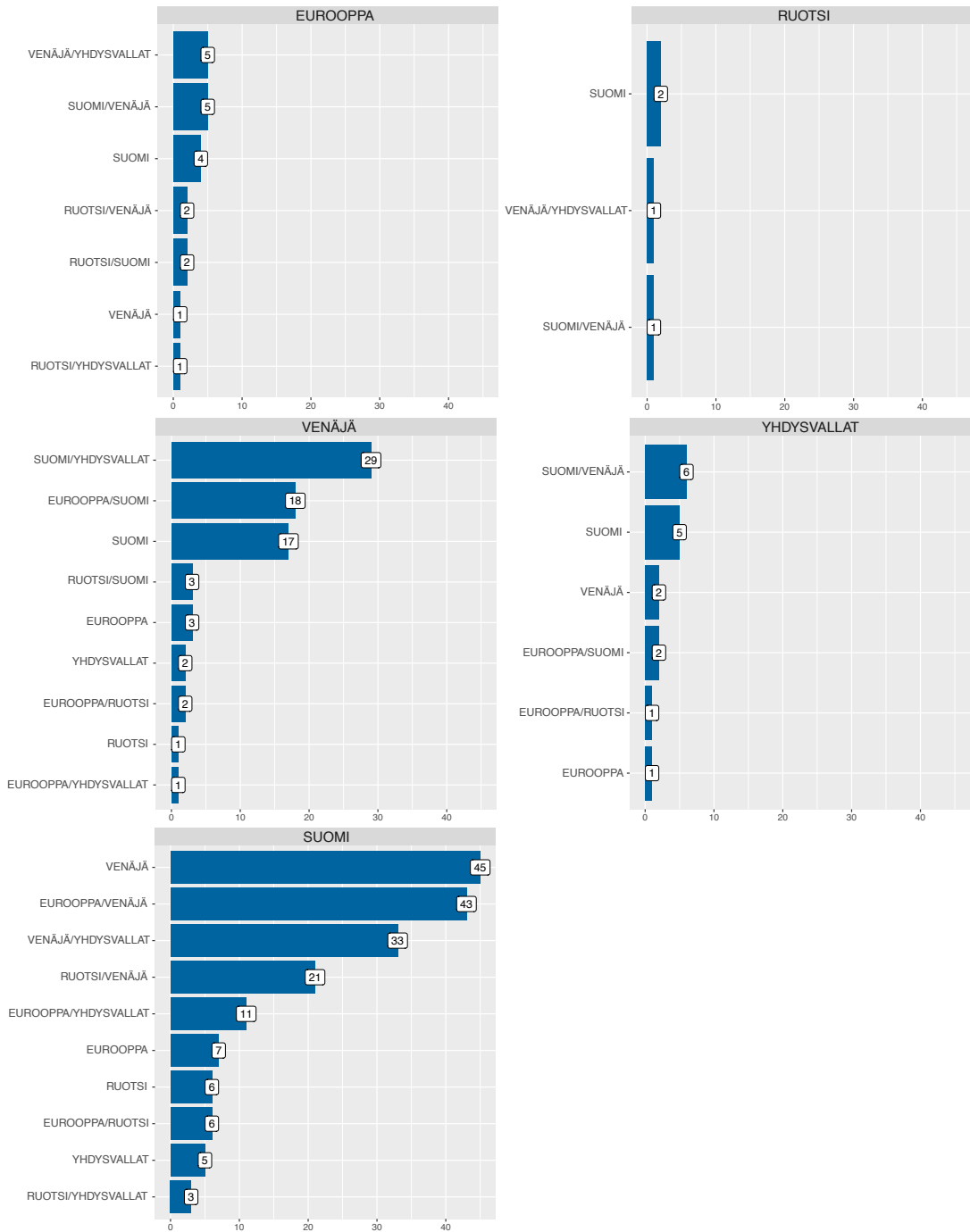
Kuva 3a

Kuva 3: Viestien erilaiset kehysallokaatiot (a) koko aineiston tasolla ja (b) viestin pääkehysten alla.

Tekstinlouhinnassa yleisesti sovellettu oletus on, että tekstien sanastollisen rakenteen voidaan katsoa kohtuullisen luotettavasti antavan tietoa tekstien sisällöstä. Kansalaisviestien luokittelussa käytetyt sanafrekvenssipohjaiset kehykset tuovatkin esiin useita kiinnostavia havaintoja viestien tematiikasta. Kuvassa 3 on esitetty eri kehysyhdistelmät sisältävien viestien määrät koko aineistolla (graafi (a)) sekä viestien 1. kehyksen eli pääkehysten alla esiintyvien kehysyhdistelmien jakaumat (graafi (b)). Kehysyhdistelmät on laskettu jättämällä huomiotta yhdistelmässä olevien kehysten keskinäinen järjestys, ja yhdistelmät esitetään aakkostettuina. Esimerkiksi graafissa (a) yhdistelmä RUOTSI/SUOMI sisältää kaikki viestit, jotka on

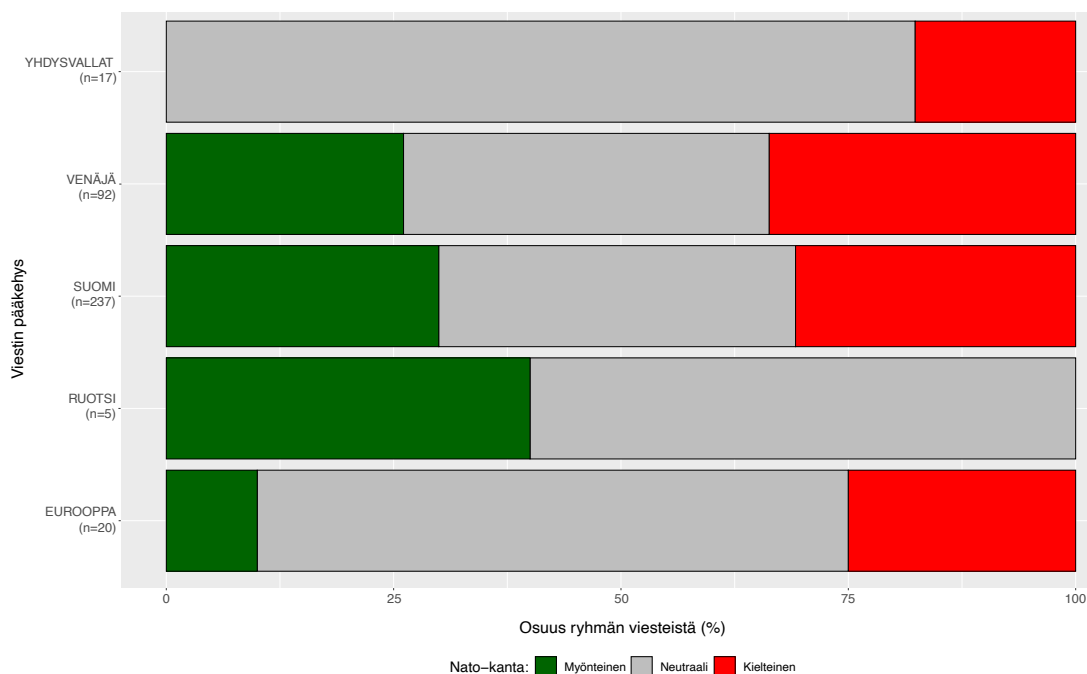
Kuva 3b

Kehyskombinaatioon luokiteltujen viestien määrä (n)

luokiteltu kahteen kehykseen, joista toinen on SUOMI, toinen RUOTSI. Tällaisia viestejä aineistossa on yhteensä kahdeksan kappaletta. Vastaavasti graafista (b) voidaan nostaa esimerkkinä esille pääkehys SUOMI, jonka sisällä yleisin kahden muun – siis 2. ja 3. kehyksen – yhdistelmä on EUROOPPA/VENÄJÄ.

Kehysten kohdalla huomionarvoista on se, että valtaosa viesteistä jakautui vähintään kahteen kehykseen. Viestejä, joista tunnistettiin vain yksi kehys, on kaikista luokitelluista viesteistä noin 20 prosenttia ($n=74$). Tämä näyttäisi indikoivan sitä, että valtaosa kansalaisviestien kirjoittajista kytkee Nato-kysymyksen useampaan kuin yhteen toimijaan. Suomen Nato-kysymys nähdään jollakin tavoin joko alisteisena, riippuvaisena tai seurauksena toisista valtioista. Toiseksi kehysten tarkastelu osoittaa, miten vahvasti viestin pääkehys vaikuttaa viestin sisältöön (Kuva 3 (b)). Esimerkiksi siinä missä SUOMI-kehyksessä selkeä toinen referenssikohde on Venäjä, kaikki kolme SUOMI-kehysten kanssa esiintyvää yhdistelmää sisältävät myös VENÄJÄ-kehysten. Vastaavasti EUROOPPA-kehykseen luokiteltuja viestejä dominoi Venäjän ja Yhdysvaltojen ympärille kiertävä tematiikka.

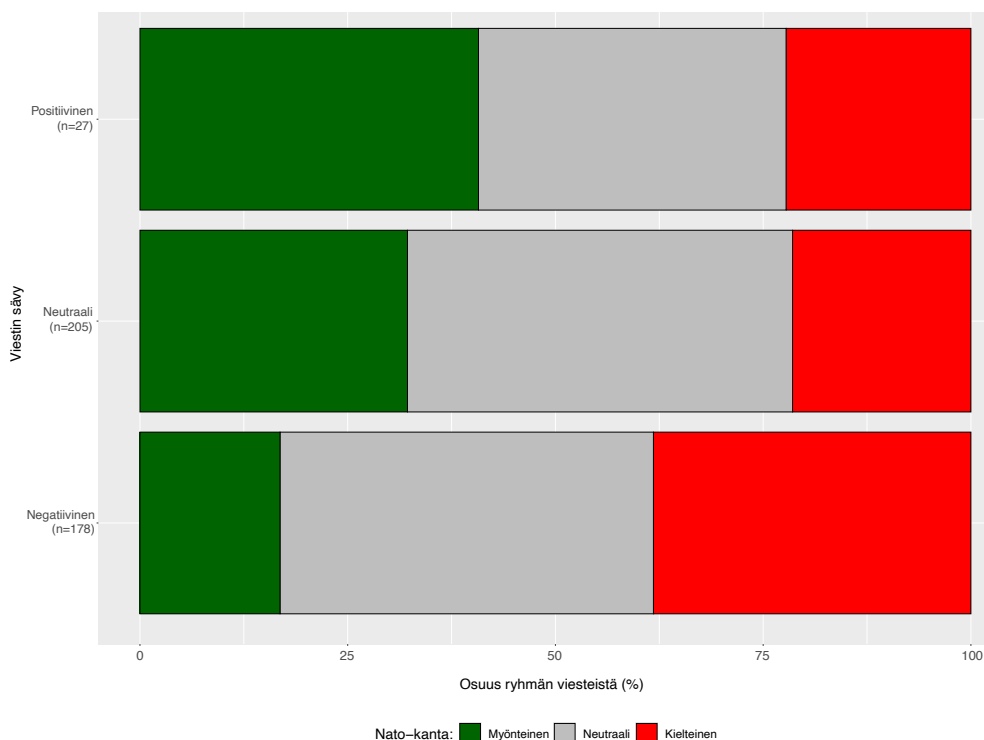

Kuva 4: Viesteissä ilmaistu Nato-kanta viestin pääkehityksen mukaan eriteltynä.

Kun viesteissä ilmaistua Nato-kantaa tarkastellaan suhteessa viestin pääkehitykseen, avautuu useampi kiinnostava näkökulma (Kuva 4). Ensinnäkin pidämme jonkin verran yllättävänä sitä, että toisin kuin julkisuudessa kevään 2022 aikana esitettyjen mielipidemittausten sekä julkisen keskustelun yleisen Nato-myönteisyyden perusteella olisi voinut olettaa, Nato-myönteisten kansalaisviestien osuus oli vain 26 prosenttia ($n=107$). Toisaalta myös Nato-jäsenyyteen kielteisesti suhtautuneiden kansalaisviestien osuus oli vain 29 prosenttia ($n=118$), mikä samalla tarkoittaa sitä, että suurin osa kansalaisviesteistä – 45 prosenttia ($n=185$) – oli suhtautumisekseen neutraalia eli ei ottanut Nato-jäsenyyteen kantaa sen paremmin jäsenyyden puolesta kuin sitä vastaan. Tätä selittää osaltaan myös se, että Nato-jäsenyyteen kantaa ottaviin viesteihin lukeutuivat myös ne viestit, joissa Suomi-kehystä (ts. Suomen Nato-jäsenyyksikysymys) ei noussut esiin lainkaan.

Toiseksi kaikkien kehysten kohdalla jäsenyyskysymykseen neutraalisti suhtautuvien viestien määrä muodostaa selkeän enemmistön, eli mikään temaatinen kehys ei vedä puoleensa Nato-myönteistä tai -kielteistä viestintää. Kolmanneksi Yhdysvallat ja Ruotsi muodostavat toisilleen vastakkaiset kehykset, jos mittarina käytetään ei-neutraalia suhtautumista Nato-jäsenyyteen. Siinä missä ensisijaisesti Yhdysvallat-teemaan kiinnittyvissä viesteissä ei ole lainkaan Nato-jäsenyyteen positiivisesti suhtautuvia viestejä, Ruotsin ensisijaisena kehyksenä tematisoivat viestit eivät sisällä ainuttakaan Nato-jäsenyyttä vastustavaa viestiä. Muiden kehysten kohdalla viesteissä sekä puolletaan että vastustetaan Suomen Nato-jäsenyyttä melko tasapainoisesti, joskin myös muissa kehyksissä neutraalisti jäsenyyskysymykseen suhtautuvat viestit muodostavat selkeän enemmistön. Teemme tässä sen johtopäätöksen, että Ruotsi näyttäisi olevan kansalaisviesteissä se maa tai tema, joka toimii Suomen Nato-jäsenyyttä puoltavana tekijänä. Sen sijaan Yhdysvallat näyttäisi olevan se maa, jota käytetään ensisijaisesti perustelemaan kielteistä suhtautumista Suomen Nato-jäsenyyteen.

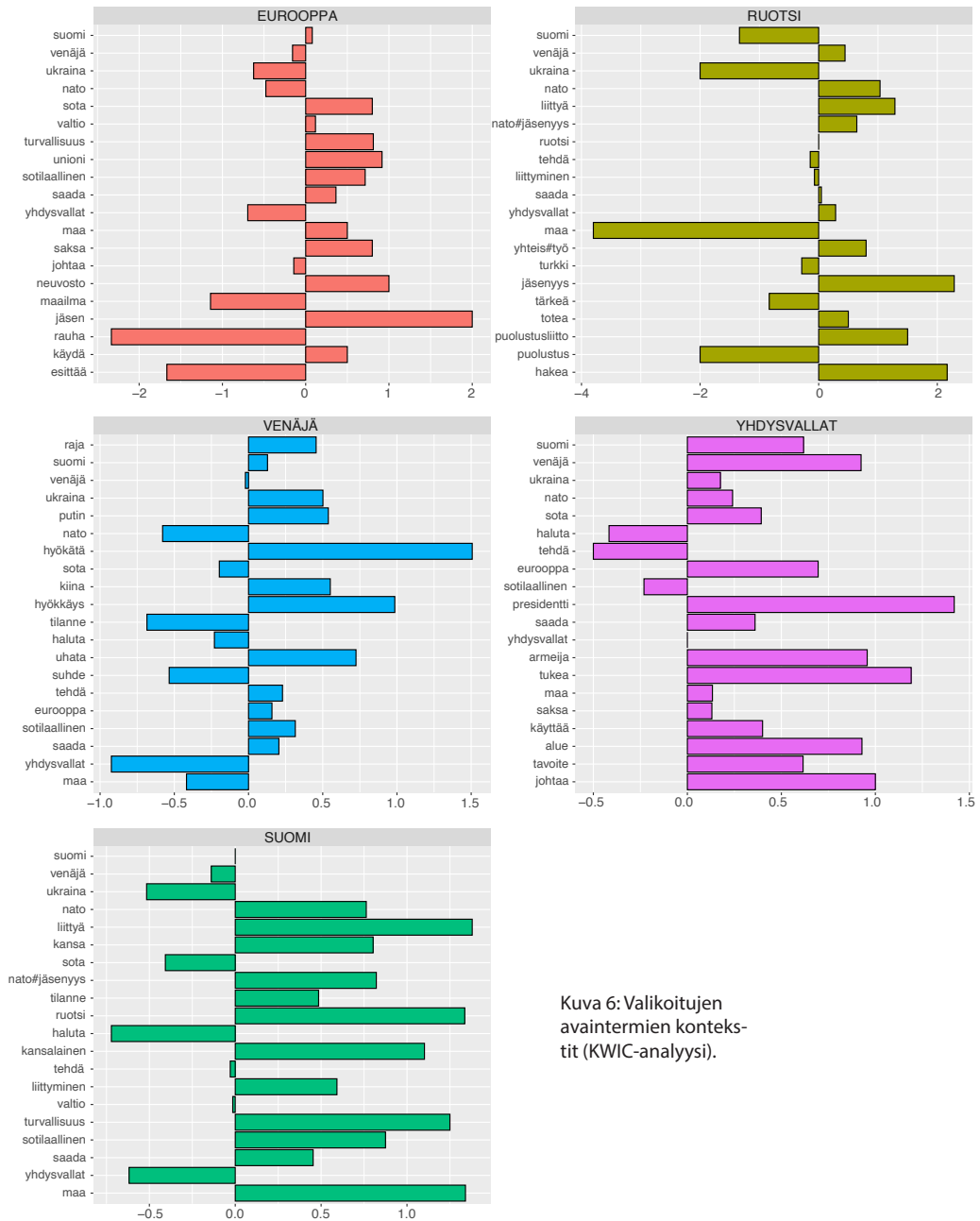
Kuten aineiston kuvailun yhteydessä selitettiin, kukin viesti luokiteltiin myös viestin niin kutsutun sentimentin eli kirjoitetun sävyn perusteella positiiviseksi, negatiiviseksi tai neutraaliksi. Kun tarkastellaan viestissä ilmaistua Nato-kantaa suhteessa kirjoitussävyyteen, voidaan havaita varsin selkeä yhteys näiden kahden välillä (Kuva 5). Viestit, joiden sävy on positiivinen tai kannustava, asettuvat myös huomattavasti useammin puoltamaan Suomen Nato-jäsenyyttä. Vastaavasti viestit, joiden sävy on negatiivinen tai aggressiivinen, ovat muita ryhmiä useammin myös Nato-jäsenyyteen kielteisesti suhtautuvia. Vaikka tämä keinulautaeffekti on havaittavissa, tulee huomioda, että kaikissa sentimenttiluokissa neutraalisti Nato-jäsenyyteen suhtautuvat viestit ovat enemmistönä. Mitenkään yllättävää ei ole, että sentimentiltään neutraaleissa viesteissä otetaan myös heikoimmin kantaa Suomen Nato-jäsenyyden puolesta tai sitä vastaan. Kuten seuraavassa luvussa esitettävät laadullisen analyysin tulokset osoittavat, tähän ryhmään kuuluu korostuneesti viestejä, joissa päättäjiä halutaan pikemminkin informoida erilaisista näkökulmista.

Kuva 5: Viesteissä ilmaistu Nato-kanta viestin sentimentin eli puheen sävyn mukaan eriteltynä.

Edellä esitettyjen, aineiston yleispiirteitä esittelevien kuvailevien analyysien täydentämiseksi suoritimme myös sanapohjaisia analyyskejä, joiden tavoitteena on nostaa esille tiettyjä viestien tekstisisältöön liittyviä seikkoja. Sana-analyyskejä varten dataa suodatettiin siten, että viestin tekstistä poimittiin vain substantiivit, verbit ja adjektiivit. Lisäksi huomiotta jätettiin semanttisesti merkityksettömät sanat, eli niin kutsutut ”stop wordit” kuten konjunktiot. Aineiston esikäsittelynä toteutetussa aineiston suodattamisessa sovelsimme vastaavan tyyppisten aineistojen tietokoneavusteisessa tutkimuksessa yleisesti sovellettuja käytäntöjä ja periaatteita. Kansalaisviestit ovat tekstisisällöltään melko lyhyitä, sillä keskimääräinen sanamäärä on 580 sanaa pisimmän viestin ollessa 4661 sanaa, lyhimmän 5 sanaa. Kuitenkin, vaikka aineisto ei sanamääräisesti tarkastellen ole erityisen suuri – sana-analyysidatassa oli kaikkiaan noin 87 000 sanaa ja noin 19 700 yksittäistä termiä – on se kuitenkin riittävän suuri, jotta tekstinlouhintamenetelmillä saatuja tuloksia voidaan pitää luotettavina.

Avainsanojen tärkeimpien kontekstisanojen esiintyminen (ennen/jälkeen). Sanat yleisyyssjärjestyksessä (top-down)

Kuva 6: Valikoitujen avaintermien kontekstit (KWIC-analyysi).

Eri analyysit suoritettuumme päädyimme siihen, että parhaiten kansalaisvies-
tien argumentaation perusrakenteita voidaan havainnollistaa KWIC (KeyWord
In Context) -menetelmän kautta. Määritimme kehysanalyysiä seuraten viisi (5)
avainkäsitettä (Eurooppa, Ruotsi, Suomi, Venäjä ja Yhdysvallat), joiden kohdalla
kiinnostuksemme kohdistuu siihen, millaisessa kontekstissa näitä käsitteitä käyte-
tään. Konteksti rakennettiin huomioimalla viisi (5) avainkäsitettä edeltävää ja viisi
(5) sitä seuraavaa sanaa.

KWIC-analyysin tulokset on esitetty oheisessa kuvassa (Kuva 6). Kunkin avain-
termin kontekstisanat on esitetty omana alakuvaajanaan siten, että kontekstisanat
ovat esiintymisfrekvenssin mukaan laskevassa järjestyksessä, eniten käytetty kon-
tekstisana ylimpänä, vähiten käytetty alimpana. Kunkin kontekstisanan kohdalla
oleva palkki kertoo, esiintyykö kontekstisana keskimäärin ennen vai jälkeen avain-
termin. Esimerkiksi Suomi-avaintermiin ympärillä sana ”Nato” esiintyy neljän-
neksi useimmiten, ja sitä käytetään yleensä avaintermiin jälkeen, kun taas termin
”Ukraina” on neljänneksi eniten käytetty kontekstitermi ja sitä käytetään pääsään-
töisesti ennen avaintermiä.

KWIC-analyysi tuo esiin suuret erot avaintermien käyttökonteksteissa. ”Euroop-
pa”-termin konteksti kytkeytyy sekä EU-integraation yhteen keskeiseen perusta-
voitteeseen, rauhaan ja vakauteen, mutta näyttäisi myös peräänkuuluttavan joh-
tajuutta EU:n osalta. Saksa ja Yhdysvallat nousevat esille tässä yhteydessä, sillä
nousihan jo keväällä 2022 kysymys Saksan johtajuudesta esille, kun taas Yhdys-
vallat on perinteisesti nähty Euroopan turvallisuuden yhtenä keskeisenä takaajana
juuri Naton kautta. ”Ruotsi”-avaintermiin kohdalla painotus on selvästi varsinais-
essa Nato-jäsenyydessä ja sen hakemisessa, kun taas ”Suomi”-avaintermiin kon-
tekstina näyttäisi olevan maamme turvallisuusympäristö ja Suomen turvallisuus-
den varmistaminen. Suomi on myös selvästi enemmän toimija (subjekti), mikä
näkyi siinä, että avaintermiin yhteydessä eniten käytetyt muut sanat esiintyvät
pääsääntöisesti Suomi-sanan jälkeen. ”Venäjä”-avaintermi puolestaan tuo esille
viesteissä rakentuvan kuvan Venäjästä uhkana ja aggressorina, kun avaintermiä
ympäroi sotaa, hyökkäystä ja uhkaa kuvaava konteksti. Viimeisen avaintermiin,
”Yhdysvallat”, käytön konteksti poikkeaa merkittävästi kolmesta muusta erityi-
sesti siinä, että Yhdysvallat näytetään esitettävän aktiivisena toimijana, joka tukee,
johtaa ja tekee yhteistyötä.

NATO-VIESTIEN KIRJOITUSTYYLI JA NATO-KANNAT

Tässä pääluvussa syvennämme edellisessä pääluvussa saatuja tuloksia laadullisesti analysoimalla kansalaisviestien Nato-retoriikkaa kirjoitustyylin ja Nato-kantojen osalta. Positiivisen kirjoitustyylin omaavassa viestissä viestin sävy oli kannustava, kiitollinen, kunnioittava, kohtelias, poliitikon valtaan, vastuullisuuteen vetoava ja jopa voimaannuttava. Neutraalin tyyliässä viestissä viestin sävy oli asiapitoinen, faktoihin perustuva, järkeen ja järkipärisiin syihin vetoava rationaalinen tyyli. Kirjoitustyylistään kriittisissä ja avoimen kielteisissä viesteissä kirjoittajat viittasivat paitsi faktoihin, myös vahvasti tunteisiin ja päättäjien omaan tuntoon sekä moraaliin. Viestin sävy oli usein syyttävä ja ahdistava, toisinaan jopa epäkunnioittava. Kirjoitustyylin lisäksi kustakin viestistä tunnistettiin kirjoittajan Nato-kanta. Viestit luokiteltiin myös Nato-kannan osalta kolmiportaisesti: 1) Suomen Nato-jäsenyyden kannalla 2) Ei ota kantaa Nato-jäsenyyteen tai ei osaa ilmaista kantaansa suhteessa Nato-jäsenyyteen, 3) Suomen Nato-jäsenyyttä vastaan. Kaikki viestit luokiteltiin sekä kirjoitussävyiltään että Nato-kannan osalta vain yhteen kategoriaan.

POSITIIVISSÄVYISET VIESTIT

Positiivissävyisiä viestejä oli merkittävästi vähiten, vain noin 7 prosenttia kaikista kansalaisviesteistä (n=27/410). Näille viesteille tyypillistä oli päättäjän vastuuseen vetoaminen, kunnioittava sävy ja vankka luottamus politiikan asiantuntemukseen. Kirjoittajat vetoavat vahvasti politiikan harkintakykyyn tärkeää Nato-päätöstä tehdessä. Heillä on vahva luottamus edustuksellisen demokratian periaatteisiin. Viestin kirjoittajia yhdistävä tekijä on se, että Nato-kannastaan riippumatta he uskovat kansanedustajan tekevän Nato-kysymyksessä Suomen kannalta oikean ratkaisun. Näitä kirjoittajia voidaan pitää vahvoina edustuksellisen demokratian kannattajina, jotka uskovat tärkeän turvallisuuspoliittisen päätöksen kansanedustajansa käsiin.

Positiivinen – Nato-jäsenyyden puolesta

”Kunnioittava tervehdykseni! Kansalaisaloite kansanäänestyksen järjestämisestä Nato-jäsenyyden hakemiseksi on lyhyessä ajassa kerännyt ennätysmäärän nimiä... Toivoisin voivani luottaa siihen, että kansanedustajillamme olisi vastuullisuutta, rohkeutta ja yksimielisyyttä aloittaa pikaisesti työ Nato-jäsenyyden hakemiseksi!”

Positiivinen – Ei ota kantaa Nato-jäsenyyteen

”Olen seurannut ulostulojanne viime viikkoina NATO-keskustelussa. Työskentelette isänmaan kannalta haastavassa tilanteessa. Luotan asiantuntemukseenne ja haluan ilmaista täyden luottamukseni kykyynne tehdä oikeat päätökset.”

Positiivinen – Nato-jäsenyyttä vastaan

”Kunnioitan todella valtioviisauttasi tuossa Nato-asiassa. Paras rauhan tae on se, että on hyvät avoimet, luottamukselliset suhteet itään ja länteen. Mielestäni ei ole syytä liittyä Natoon vaan olla kaveri, osallistua harjoituksiin. Suomella pitää olla kuitenkin kaverit, jotka tulevat auttamaan nopeasti tosi paikan tullen. Venäjällä ei ole nykytilanteessa tarvetta hyökätä tänne. Pitäisi elvyttää ne Kekkosen ajan kalastus ym. retket venäläisten kanssa.”

NEUTRAALISSÄVYISET VIESTIT

Neutraali – Nato-jäsenyyden puolesta

Neutraalissävyyisiä viestejä on aineistossa eniten, puolet kaikista kansalaisviesteistä (n=205/410). Näille viesteille tyypillistä on asiapitoinen, faktoihin perustuva, järkeen ja järkipärisiin syihin vetoava rationaalinen tyyli.

Keskeinen neutraalissävyyisten viestien, Nato-jäsenyyden puolesta argumentoivien (n=66/205) ryhmä ovat nk. reaalipolitiikan kannattajat. He painottavat Nato-option aktivoimisen merkitystä turvallisuuspoliittisista syistä johtuen. Osassa viesteissä korostuu tilanneherkkyys ja ajan merkitys: Nato-kysymys on ratkaistava mahdollisimman nopeasti Suomen kansallinen turvallisuus maksimoiden. Argumentointia tuetaan viittaamalla esimerkiksi asiantuntijoiden esittämään lausuntoihin Nato-jäsenyyden hyödyistä.

"Suomen tulisi ehdottomasti koordinoida Natoon liittyminen Ruotsin kanssa ja saada myös Ruotsi liittymään samanaikaisesti sotilasliittoon. Tämä takaisi Suomelle nykytilanteessa parhaan turvallisuusympäristön."

"Kaikki perustelut Natoon liittymistä vastaan ovat viime päivinä karsineet pois, ja se on ainoa tapa taata jatkossakin Suomen itsenäisyys ja suvereniteetti. Jos Suomi ei tällaisessa tilanteessa käytä Nato-optiotaan, viestitämme Venäjälle ja Natolle kyseisen option olevan yhtä tyhjän kanssa."

"Minulla on teille nyt elintärkeää asiaa. Meidän on liityttävä Natoon! Käyn läpi referoiden asiantuntijoiden lausumina Naton tärkeiden maallemme, jossa on linkit faktoihin, kuten Putinin lausumiin, puolustusvoimien Nato-selvityksiin ja professoreiden, dosenttien sekä tohtoreiden lausumiin."

Neutraali – Ei ota kantaa Nato-jäsenyyteen

Lukumääräisesti suurimmassa osassa neutraalissävyyisistä viesteistä (n=95/205) ei kuitenkaan oteta kantaa kysymykseen Suomen Nato-jäsenyydestä. Kirjoittajat ikään kuin asettuvat Nato-jäsenyyksikysymyksen yläpuolelle ja ottavat tehtäväkseen kansanedustajien informoimisen laajemmista Natoa käsittelevistä teemoista. Tällöin kirjoittaja on ottanut tehtäväkseen tiedottaa poliitikkoa kaikista niistä Nato-kysymykseen liittyvistä asian laidoista, joita Nato-keskustelussa tulisi ottaa huomioon. Kirjoittajat ovat eräänlaisia tiedottajia, informoijia, jotka ovat ottaneet tehtäväkseen poliittisten päätöksentekijöiden valistamisen.

"Nyt on kysytty, pitäisikö suomalaisten olla huolissaan Venäjän ja Kiinan lämmenneistä väleistä? Nato ja sen pääsihteeri ovat todenneet Kiinan kasvavan vaikutusvallan olevan haaste Naton turvallisuudelle. On siis kyse Naton turvallisuudesta! Tämä johtuu siitä, miten Nato, joka alunperin oli Pohjois-Atlantin puolustusliitto, on laajentumassa myös Aasiaan ja jopa Australiaan."

”Yhdysvaltojen johdolla läntisen yhteisön turvallisuudesta vastamaan luotu Nato on se perusta, jonka varaan ensin läntisen Euroopan, myöhemmin lähes koko Euroopan alueellinen turvallisuus on rakennettu.”

”Jos Venäjä käyttäisi ydinasetta, Nato ja Yhdysvallat ryhtyisivät ydinaseiden torjuntaprosesseihin. Länsimaat voisivat tukea Ukrainan ohjus- ja ilmapuolustuskykyä. Nato ei tekisi sotilaallista väliintuloa, mutta se tarjoaisi tiedusteluapua ja sotilaallista apua. Nato ei vastaisi Venäjän ydinaseiskuun omalla ydinaseella, koska se ei ole suoraan sodan osapuoli.”

Toinen alatyyppejä on kirjoittajat, jotka vielä empivät Nato-jäsenyyden osalta tai sitten vain toteavat asioiden vallitsevan tilan.

”Suomen Nato-päätös (17.5.2022) syntyi poikkeuksellisen yksimielisesti. Ylin valtiojohtomme, eduskunta ja kansalaiset olivat kaikki tämän merkittävän ratkaisun takana. Erityisesti haluttiin selvä kansalaistuki päätöksen kivijalaksi. Ja sen päättäjämme saivat, sillä 76 prosenttia suomalaisista kannatti Suomen Nato-jäsenyyttä (Ylen Taloustutkimuksella teettämä kysely 5/2022).”

Neutraali – Nato-jäsenyyttä vastaan

Pienimmän ryhmän neutraalissävöisistä viesteistä muodostavat Nato-jäsenyyteen kielteisesti suhtautuvat kansalaisviestit (n=44/205). Heitä aidosti huolesttaa se, millaisia vaikutuksia Nato-jäsenyydellä olisi Suomen turvallisuuspolitiikan pitkään linjaan puolueettomana ja sotilaallisesti liittoutumattomana maana. Nämä nk. puolueettomuuden puolestapuhujat kokevat Suomen perinteisen ulkopoliittisen rauhanrakentajan roolin olevan uhattuna. Osalle Nato-kysymys on vakauksellinen, sillä edes periaatteessa Suomen ei tulisi liittyä minkään sotilasliiton jäseneksi.

"Yhtenä yksityiskohtana mainittakoon myös se, että Suomi ei Naton jäsenenä voisi enää toimia rauhanvälittäjänä ja -turvaajana samaan tapaan kuin tähän saakka, koska ei olisi enää ns. "puolueeton toimija"."

"Sen sijaan Nato-jäsenyys altistaisi Suomen selkeästi sotilaalliselle uhalle, koska tiedämme Naton varustavan jäsenmaitaan sotilaallisesti. Seuratessani Suomen Nato-jäsenyyteen liittyvää keskustelua olen havainnut, että monet ovat unohtaneet Naton laajenemiseen liittyvän historian."

"Monet sanovat, että eikö itsenäinen maa saa päättää itse liittykö se Natoon vai ei? Vastaan, että saa, mutta jos ajattelee omaa nenäänsä pidemmälle, niin silloin ei ole järkevää ja viisasta tehdä sellaista ratkaisua, joka voi aiheuttaa jopa kolmannen maailmansodan tai suursodan Euroopassa. Tämä jännite ja suursodan karmea mahdollisuus ei häviä mihinkään niin kauan kuin on olemassa Naton ja Venäjä jännite."

KRIITTISET JA NEGATIIVISSÄVYISET VIESTIT

Negatiivinen – Nato-jäsenyyden puolesta

Negatiivissävyyisten viestien (n=178/410 (43 %)) tyyli on syyllistävä, intohimoinen ja osittain jopa uhkaava. Kriittisesti nykyisen linjaan suhtautuvia, Nato-jäsenyyden puolesta argumentoivia viestejä oli kriittisistä viesteistä vähiten (n=30/178). Viesteissä vedotaan vahvasti tunteisiin ja päättäjien omaantuntoon sekä moraaliin, jotta he tekisivät Suomen kannalta oikean päätöksen Nato-jäsenyyden hakemisen puolesta. Nämä suomalaisuuden puolustajat kokevat, että Naton ulkopuolelle jättyminen on epäisänmaallinen, pelkurimainen teko, jolla on vakavia seurannaisvaikutuksia Suomen turvallisuuden näkökulmasta. Eräiden mielestä mahdolliset seurannaisvaikutukset ovat lähes apokalyptisia: Suomen itsenäisyys ja itsemäärää-

misoikeus ovat uhattuna. Suomalaisuus ja Suomen kansakunnan olemassaolo ovat uhattuina. Järkipitoisen argumentaation lisäksi kirjoittajat pyrkivät vaikuttamaan politiikan tunteisiin. Kriittiset kirjoittajat ovat siis ennen kaikkea niitä, jotka haluavat kiirehtiä Suomen Nato-jäsenyyden toteutumista.

”Suomi on liittoumaa vahvistava lenkki Nato-maiden joukossa, joten arkailu Nato-maiden hyväksynnästä on lähinnä epäisänmaallista selkärangattomuutta.”

”Eli jos valtionjohdon mämmikourat eivät toimi heti, alkavat ohjukset lennellä, mutta kansanedustajille on taatusti turvallinen pommisuoja eduskuntatalon alla, joten siellä sitten passaa kytkkiä niin kauan, kun ruokaa riittää. Silloin minä olen jo Norjassa.”

”Jos nyt emme saa NATO-jäsenyyttä, Suomi on seuraavana. Se on varma. Itsenäisyys on ikuisesti mennyttä ja pojat lähetetään uusille sotarintamille kuolemaan.”

Negatiivinen – Ei ota kantaa Nato-jäsenyyteen

Kriittisissä viesteissä, joissa kirjoittaja ei eksplisiittisesti kerro Nato-kantaansa, voidaan tunnistaa kaksi alaryhmää (n=80/178). Ensinnäkin ne, jotka kyseenalaistavat nykyisen demokratian tilan ja julkisen mielipiteen muutoksen uskottavuuden Nato-keskusteluun liittyen. Nämä kansalaiset ovat tyytymättömiä siihen, miten Natosta on keskusteltu ja kansalaisia asiasta informoitu. Kritiikkiä saavat osakseen myös poliittiset päätöksentekijät, jotka eivät eräiden mielestä ole kertoneet Nato-kantaansa avoimesti julkisuuteen.

”Natoon liittymispäätöstä tehtäessä? Näiden yli 76 000 allekirjoittaneen sijaan kysyttiin maksetussa gallupissa n. 3000 suomalaiselta mielipidettä ja uutisoitiin ”kansan puhuneen”. Herää kysymys tarkoittaako kansanedustajuus valitsemillemme edustajille muuta kuin hyvää liksaa ja kulukorvauksia?”

"Samanaikaisesti kun otsikoidaan, miten "Natosta on puhuttava" väitetään Nato-jäsenyyteen varauksella suhtautuvia "Venäjän trolleiksi." On alkanut raju Nato-lobbaus. Suomettuminen on nostettu esiin ja sitä on käsitelty yksisilmäisesti. Nyt suomettuminen jatkuu taas vauhdilla, suunta vain on muuttunut idästä länteen."

"Suomeen on pesiytynyt huolestuttavan nopeasti uusi vieraslaji eli "militantti". Kyseinen pökölöpesijä viihtyy erityisen hyvin Arkadianmäellä, varuskunnissa, mediassa sekä Ulkopoliittisen instituutin alueella Arkadiassa. Linnun hybridikäyttäytyminen on spontaania sekä sekopäistä. Lintu elää vastuuttomasti "nokasta persläpeen" periaatteella. Väriykseltään harmaan linnun tunnistaa kaulan "korpinjämistä". Muutoin "Nato major militantis" lajilla ei ole korpin viisautta eikä sen kaukonäköisyyttä."

Toinen alaryhmä on Naton toimintakykyä tai Suomen ulkopoliittista asemaa ja liikkumavaraa Naton jäsenenä kriittisesti ja kielteisesti arvioivat viestit. Nato itsessään nähdään joko kyvyttömänä ja kynnettömänä, tai Venäjä-vastaisena toimijana, joka on omiaan agitoimaan konfliktia idän ja lännen välillä. Natoa organisaationa jopa mustamaalataan. Tämän narratiivin mukaan Venäjä on kärsinyt Naton propagandasta ja lännen hegemoniasta, jota se kirjoittajien mukaan käyttää häikäilemättä Ukrainan sodassa hyväkseen.

"POLITICO julkaisussa NATO-kenraali evp. Philip M. Breedlove totesi, että Euroopan natojoukot ovat huonossa kunnossa. Ovatko ne munattomia kuin Aku Ankka?"

"Kun nyt ollaan menossa Nato-taivaan valtakuntaan eli sotilasliitto Natoon. Kuka määrittää meille sotatehtävät? Onko se USA tai joku muu Naton ydinasevalta? Vai ihan vain joku muu? Vai pelkästään me itse?"

*”Noin 30 vuoden ajan sen agendana on ollut harjoittaa Nato-ker-
rontaa eli mollata Venäjää sen nujertamiseksi lännen hegemonian
alle. Mahtaakohan valtamedian toimittajille tai poliitikoillemme
koskaan juolahtaa mieleen, että Euroopalle olisi hyvin suotuisaa
harjoittaa ystävällisyyttä Venäjää kohtaan, käydä sen kanssa mo-
nipuolista kauppaa, jne.”*

Negatiivinen – Nato-jäsenyyttä vastaan

Kaikista kriittisimmin Nato-kysymykseen kuitenkin suhtaudutaan negatiivissä-
vyisissä Nato-jäsenyyttä vastustavissa kansalaisviesteissä (n=68/178). Näiden kan-
salaisten näkemys on, että suomalaisia ollaan painostamassa Nato-jäsenyyteen ja
ettei kansan mielipidettä ole kuunneltu.

*”Suomea yritetään nyt painostaa liittymään Natoon ... Jos et ole
suin päin juoksemassa Naton syliin, kannat suurta Kekkosen ajan
suomettumissyntiä ja olet muutoinkin lukutaidoton kansainväli-
sessä politiikassa.”*

*”Eliitti keskustelee omissa seuroissaan, mutta kukkaan ei vaivaudu
kuuntelemaan mitä ”huoltoasemaparlamentti” pöydissä puhu-
taan... NATO. Kuunnelkaa liittymiskeskustelussa kansan syviä
rivejä, älkääkä antako median, mielipidejohtajien, tutkijoiden ja
”asiantuntijoiden” manipuloida meitä äänestäjiä eikä Teitä!... Ei
tässä Nato tuo mitään uutta lisäarvoa puolustukseemme, vain uh-
kia ja kustannuksia.”*

*”Te Suomen myyjät hävetkää! Itkusta ei tule loppua. Ei tule! Mulla
ei ole enää maanpäällistä kotimaata, koska luultavasti 199 kan-
sanedustajaa menee länsipropagandaan yhdessä presidentin
kanssa ja viskaa KANSAMME TULEEN. Hävetkää ja ISOSTI! Vai
lisää Naton jäsenyys turvallisuutta? Uskomatonta potaskaa!”*

Toinen kriittissävyisten Nato-kielteisten kirjoittajien ryhmä katsoo, että Suomi on ajettu mielisairautta vastaavan tilan kynnykselle, eräänlaiseen ”sota-” ja ”Nato-psykoosiin”. Narratiivin mukaan sen ovat agitoineet poliittiset päättäjät, asiantuntijat ja tutkijat, jotka ovat syyllistyneet jopa oikeuden rikkomiseen. Viestien tyyli on erittäin kriittinen ja osittain halventava.

”Suomi kenraalien komennossa on johdettu Nato-kiimaan ja osaksi lännen sotilasliittoa Yhdysvaltojen aseistuksella. Yhdysvaltojen ydinaseiden katveessa kyykkivä ja pokkuroiva Suomen valtieliitti on johdettu puolustusvoimien toimesta harhaan.”

”Vieläkö tekee mieli liittyä Natoon? Olette vienyt kaiken elämänhalun ihmisiltä tuolla Nato-kiimallanne. Ei ole tulevaisuutta, Hävetkää!”

”Ei mennyt nato kirjautuminen kuin Strömsöössä, olen naton vastustaja henkeen ja vereen! Turkki antoi toivoa, että tämä voi vielä kääntyä meidän vastustajien voitoksi? Oli niin hirveä hoppu, että harakatkin nauroi teille, nyt loppui kiire! Viekkaudella ja valehtelulla yritätte viedä asiaa läpi, kansanvaltaa halveksuen!”

”Suomen ei pidä liittyä Natoon. Ja ne ketkä yrittävät viedä Suomen huijaten Natoon, tullaan viemään myös oikeuden eteen tuomittavaksi. Terveisin, yksi hereillä olevista miljoonista suomalaisista.”

VIESTIEN ERI KIRJOITTAJATYYPIT

Kansalaisviestinnän kohdalla teimme myös sen kiinnostavan havainnon, että osa kirjoittajista profiloitui tiettyihin kansalaisrooleihin. Nämä roolit, joiden perusteella luokittelimme kirjoittajia eri kirjoittajatyyppeihin, näkyivät esimerkiksi käsityksissä edustuksellisesta demokratiasta ja Suomen ulkopoliittisesta toimijuudesta.

Viestin sävy/ Nato-kanta	Nato-jäsenyyden puolesta	Ei ota kantaa Nato-jäsenyyteen	Nato-jäsenyyttä vastaan
Positiivinen	Edustuksellisen demokratian kannattajat		
Neutraali	Reaalipolitiikan kannattajat	Tiedottajat/infor- moijat	Puolueettomuuden puolestapuhujat
Negatiivinen	Suomalaisuuden puolestapuhujat	Suoran demokratian kannattajat/ NATO-kriitikot	Kriittiset kansalaiset

Taulukko 1: Kirjoittajatyypit viestien sävyn ja viesteissä ilmaistun Nato-kannan mukaan jaoteltuna.

Taulukossa 1 on kootusti esitettyä eri kirjoittajatyypit viestien Nato-kantojen sekä sävyn mukaan luokiteltuina. Merkittävimmäksi kirjoittajatyypiksi nousevat nk. informoijat (kirjoitustyyli neutraali, Nato-kanta neutraali, n=95/410 (23 %)), joiden kirjoittamien kansalaisviestien joukossa oli muun muassa kansalaisten mielipidekirjoituksia, osa on niin kutsuttuja pakinoita. Osassa Nato-jäsenyyttä kannattavissa, neutraalisävyisissä viesteissä puolestaan havaitsimme Suomen reaalipolitiikan kannattajia, uuspaasikiviläisiä, joiden mielestä tosiasiat on nyt tunnustettava ja viisaus piilee Suomen Nato-jäsenyydessä. Vastaavasti perinteiset paasikiviläiset eli Suomen puolueettomuuspolitiikan kannattajat vastustivat Nato-jäsenyyttä ja korostivat idänpolitiikan historiallista merkitystä. Kriittisemmin tarkasteltuna heitä voitaisiin pitää myös uussuomettuneina, kylmän sodan aikaisen YYA-politiikan kannattajina.

Merkittävän suuri osa viesteistä on sävyltään kriittisiä tai negatiivisia (n=178/410 (43 %)). Yhtäältä tämä kertoo siitä, että Nato-kysymys on nostanut kansalaisten tunteet pintaan. Viestintää tehostetaan voimakkain, jopa rajuin kielenilmauksin. Kirjoittaja haluaa ikään kuin varmistua siitä, että viesti varmasti menee perille, mitä voidaan pitää yhdenlaisena vaikuttamispyrkimyksenä suhteessa poliitikon Nato-kannan muodostukseen. Tähän kirjoittajatyyppiin ovat yhtäältä luokiteltavissa ne kansalaiset, jotka kannattavat Suomen Nato-jäsenyyttä takuuna Suomen itsenäisyyden turvaamiseksi. Toisaalta tätä kirjoittajatyyppiä edustavat myös ne politiikkakriittiset kansalaiset, jotka vastustavat Suomen Nato-jäsenyyttä, arvos-televat Nato-kansanäänestyksen pitämättä jättämistä tai suhtautuvat negatiivisesti Natoon kansainvälisenä järjestönä.

NATO-KESKUSTELUN KESKEISET KEHYKSET

Seuraavaksi tarkastelemme pääkehyksiä laadullisen aineistoanalyysin menetelmiä soveltaen. Kehykset on esitetty merkittävyysjärjestyksessä aineiston kannalta siten, että ensimmäisenä on Suomen Nato-kysymyksen kannalta tärkein ja viimeisenä tutkimusaineiston pohjalta vähiten korostunut kehys.

SUOMI -KEHYS

Suomen turvallisuuspoliittisessa linjassa kylmän sodan jälkeisenä aikana vakiintuneeksi käsitykseksi muodostui puhua sotilaallisesta liittoutumattomuudesta puolueettomuuden sijaan. Ennen Ukrainan toista sotaa sotilaallinen liittoutumattomuus oli kansalaisten keskuudessa eniten kannatusta saanut vaihtoehto. Esimerkiksi MTS:n tekemien mielipidemittausten mukaan Suomen sotilaallista liittoutumattomuutta kannatti ennen Ukrainan toista sotaa yli puolet vastaajista.³⁰ Kevään 2022 MTS:n mielipidemittauksessa Suomen pyrkimykseen hakeutua Naton jäseneksi suhtautui myönteisesti 68 prosenttia vastaajista.³¹ Joulukuussa 2022 noin 85 prosenttia vastaajista ilmoitti suhtautuvansa melko myönteisesti tai erittäin myönteisesti Suomen jättämään Nato-hakemukseen.³²

Suomen Nato-jäsenyysspyrkimyksiä on selitetty muun muassa Suomen ja Ukrainan välisen historiallisen analogian kautta. Suomi, nuori itsenäinen valtio, joka oli irtautunut Neuvostoliitosta vasta kaksikymmentäkaksi vuotta aikaisemmin, joutui taistelemaan Neuvostoliittoa vastaan käytännössä yksin ilman mittavaa materiaalista ja sotilaallista apua talvisodassa 1939–1940. Vastaavassa tilanteessa oli vuonna 2022 Ukraina, joka oli kolmekymmentä vuotta aikaisemmin itsenäistynyt Neuvostoliitosta ja joutunut nyt Venäjän laajamittaisen hyökkäyksen uhriksi. Suomen talvisodan ja Ukrainan sodan välillä oli suomalaisille kristallinkirkas – historia ei saanut toistaa itseään.

Miten Nato-jäsenyydelle annettava tuki selittyy tämän lähdeaineiston pohjalta? Natoa käsittelevissä kansalaisviesteissä painottuu voimakas Suomi-kehys (n=331/410), joka liittyy ensinnäkin Suomen turvallisuuspoliittisen roolin muutokseen. Osassa viesteissä Suomen sotilaallinen liittoutumattomuus ja puolueettomuus nähdään itseisarvoina, ja ratkaisuksi esitetään jopa Venäjän ja

Naton välistä YYA-sopimusta. Nato-jäsenyyttä kannattavat näkevät Suomen-jäsenyyden ainutlaatuisena suomalaisille osoitettuna mahdollisuutena, siinä missä jäsenyyden vastustajat näkevät sen suurena riskinä suomalaisille.

"Keskustelu käy niin kuumana, että en malta olla kertomatta minun näkemystä ja se on että tärkein asia on hyvät ja turvalliset suhteet rajanaapuriin ikään kuin Kekkosen malliin, Suomi on aivan liian pieni maa pottuilemaan Venäjälle ja siksi ainut Oikea teko on vaatia Venäjää ja Natoa solmimaan pitävät rauhan suhteet malliin YYA-sopimus."

"Kuten Naton lipussa on semioottisesti lukenut koko ajan kun sen olemme nähneet, siihen on kätkeytynyt viesti. NATO --I-- OTAN Tämä suomenkielinen sana lipussa/logossa on uniikki koko maailmassa ja vain ainoastaan mahdollista tulkita meillä Suomessa. Nyt olemme toteuttamassa lipussa lukevan tekstin: Me otamme;-) "

Toiseksi Suomi-kehyksessä vahvistuu voimakas suhde muihin kansainvälisen politiikan toimijoihin ja keskeisiin valtioihin. Suomi-Ruotsi-suhde ei aineiston pohjalta ole niin merkittävä, kuin mitä olisi voinut etukäteen arvioida. Suomesta viestitään siis ensisijaisesti itsenäisenä turvallisuuspoliittisena toimijana. Suomi-Ruotsi-suhde on siis toissijainen ratkaisu Suomen Nato-jäsenyyssprosessissa.

Sen sijaan merkittävimmät Suomen Nato-kysymystä määrittävät kehykset liittyvät Suomen ja Venäjän kahdenvälisiin suhteisiin:

"On kovin kummallista, että suomalaisilta päätöksentekijöiltä puuttuu totaalinen näköalattomuus pitkässä juoksussa ja rohkeus Suomen etujen mukaisesti päätöksiin, vaan aina pohditaan; mit-hän ne venäläiset asioista tuumaavat. Ei ole ihme, että jo tsarikin käytti meistä suomalaisista pilkkanimeä "tsuhnot". Näitä vatulointeja on muitakin."

Toiseksi Euroopan turvallisuuspoliittiseen tilanteeseen Ukrainan sodan seurauksena, jossa Venäjä on kuvattu uhkana:

”Vieläkö vastustatte Suomen liittymistä NATOON? Ukraina katuu nyt myöhästymistään NATOSTA. Oletteko lukeneet historiasta, montako kertaa olemme joutuneet taistelemaan itänaapuria vastaan?”

Ja kolmanneksi idän ja lännen väliseen vastakkainasetteluun, jossa Suomesta on vaarassa muodostua pelinappula:

”Suomen ei pidä ja ei kannata liittyä mihinkään puolustusliittoon. Olo ”Pohjois-Atlantin puolustusliitossa” ei – loppujen lopuksi – anna tarpeeksi turvallisuutta suomalaisille, vaan jopa lisää idän ja lännen vastakkainasettelua. Suomalaiset eivät tarvitse tätä, vaan oman riittävän kokoisen puolustuksen.”

Kansalaisviestien sävy Suomi-kehyksessä jakautuu melko tasaisesti neutraalien (n=174/331) ja negatiivissävyisten (n=139/331) viestien välillä. Vastaavasti kansalaisviestien Suomi-kehysten Nato-kannoissa jakauma on suhteellisen tasainen Naton puolesta (n=91/331) ja vastaan (n=109/331) sekä myös niiden viestien osalta, jossa Suomen jäsenyyteen puolustusliitossa ei oteta kantaa (n=132/331). Huomattavan suuri Nato-jäsenyyttä vastustavien ja ei-Nato-jäsenyyttä kannattavien viestien määrä Suomi-kehyksessä kertoo siitä, että ne kansalaiset, jotka empivät Suomen Nato-jäsenyyden osalta tai eivät hyväksyneet sitä, pyrkivät vaikuttamaan poliittisen päättäjän kannanmuodostukseen. He näkivät tilanteessa poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuden. Tutkimustuloksesta ei kuitenkaan voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että kansalaiset olisivat kannoissaan Nato-kielteisempiä kuin mitä tehtyjen gallupintutkimuksen pohjalta on ilmennyt. Kansalaisviestejä käsittelevä tutkimusaineisto ei nimittäin edusta yhtä kattavaa otosta Suomen kansalaisista. Raportin johtopäätösluvussa pohdimme aineiston rajoitteita ja siitä vedettäviä johtopäätöksiä laajemmin.

VENÄJÄ-KEHYS

Keskeisin suomalaista Nato-keskustelua määrittävä ulkopoliittinen tekijä on ollut Suomen ja suomalaisten suhde Venäjään. Suomi ja suomalaiset olivat tottuneet elämään koko kansakuntamme historian ajan Venäjän pelossa. Kylmän sodan aikana Suomen kansallinen selviytymistarina kirjoitettiin Suomi-Venäjä-suhteiden varaan, jota varjostivat suomettuneisuuden ja puolueettomuuden narratiivit. Vaikka Suomi irtautuikin virallisesti Venäjän otteesta sen hajottua vuonna 1991 ja liittyi kiinteäksi osaksi länttä EU-jäsenyyden myötä, henkinen irtautuminen on tapahtunut paljon hitaammin.

Kylmän sodan jälkeisenä aikana suomalaisten suhtautuminen Venäjään on vaihdellut merkittävästikin. Kun vielä 2007 vain reilu 30 % suomalaisista arvioi Venäjällä olevan kielteinen vaikutus Suomen turvallisuuteen, kevään 2022 aikana näin arvioi 85 % vastaajista.³³ Tulos ei ole yllättävä, sillä on täysin selvää, että Venäjän täysmittainen hyökkäyssota Ukrainassa pelästytti suomalaiset perinpohjaisesti. Tämä tunne oli osaltaan se sysäävä voima prosessille, joka vakuutti ensin Suomen kansalaiset ja sitten poliittiset päättäjämme, että Suomen tulisi hakea Nato-jäsenyyttä. Aikaisemmat perustelut sille, että eräs keskeinen Nato-jäsenyyden kriteeri, kansalaisten demokraattinen tuki Nato-jäsenyydelle puuttui, ei pitänyt enää paikkaansa. Venäjän hyökkäys aktivoi suomalaisten historiallisen muistin.

Tutkimusaineisto vahvistaa tätä käsitystä voimakkaasti. Venäjä kehys on Suomi-kehymen jälkeen toiseksi merkittävin kehys. Venäjä kehys esiintyy yli 60 %:ssa Nato-jäsenyyttä käsittelevistä kansalaisviesteistä (n=257/410). Tämä itsessään jo osoittaa, että kansalaiset ovat reagoineet Nato-jäsenyyksisyyteen Venäjän uhkan kautta.

Venäjä-kehyksestä nousee esille kolme keskeistä tarkastelunäkökulmaa. Ensimmäinen niistä käsittelee Suomen ja Venäjän välistä suhdetta. Vallitseva käsitys on ollut, että Nato-jäsenyyttä on haettu vastauksena Venäjän uhkaan. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat nk. Venäjä-pelkoiset, jotka näkevät Nato-jäsenyyden Suomen kannalta ainoa mahdollisena ratkaisuna, vastauksena nousevaan Venäjän uhkaan.

"Kansalaiset Suomessa ovat hyvin, hyvin huolissaan ja pelkäävät. Jos Venäjä tulee ja pyyhkäisee ylitsemme meillä ei ole enää mitään jäljellä siitä Suomesta, joka sotien jälkeen rakennettiin. Jo nyt Helsingin pörssi on vaikeuksissa, vanhat sodat saavat riittää, Nato meille avuksi jotta me joudumme luopumaan läntisestä demokratiasta ja sananvapaudesta! Kotimaassamme on ruvennut olemaan pelottava asua, olemme yksin jos emme ole Natossa."

"On myöhäistä liittyä Natoon siinä vaiheessa, kun Venäjän joukot ovat rajallamme. Tunnen suurta huolta Nato keskustelun halvaantuneesta tilasta Suomessa."

"Venäjä tulee joka tapauksessa Suomen kimppuun, haemmepa Nato-jäsenyyttä tai emme. Sydäntäni kylmää ajatella, että vanha äitini joutuu vielä näkemään sen päivän, että hänen poikansa ja pojanpoikansa saavat määräyksen tarttua aseisiin ja mennä rintamalle sotimaan Venäjää vastaan ja ehkä myös kuolemaan... Pyydän teitä myös vakavasti harkitsemaan pikaista Nato-jäsenyyden valmistelua."

Kaikki kansalaiset eivät kuitenkaan jaa vallitsevaa käsitystä, jonka mukaan Nato-jäsenyys lisäisi Suomen turvallisuutta. Päinvastoin he kokevat, että Suomen Nato-jäsenyys heikentäisi Suomen turvallisuutta ja olisi sotilasstrategisesti katastrofaalinen ratkaisu.

"Nato-jäsenyys ei suursodassa houkuttele Venäjää hyökkäämään Suomeen, vaan se pakottaa. Syyn antaa, että Pietari, Putinin kotikaupunki, on liian lähellä ja siellä muistetaan viime sodassa kaupungin piirityksessä yli 600 000 nälkään kuollutta. Hyökkäyksellä suojellaan myös Murmanskia ja Arkangelia, jopa Moskovaa."

***"Jos Suomi liittyy Natoon, se tekee Venäjästä itselleen nimen-
omaan sen uhan, jota "torjuakseen" se on liittynyt Natoon! Tämä,
jos mikä, on täysin järjetöntä! Jos Suomi liittyy sotilasliitto Na-
toon, tulee Itämerestä Nato-meri, mistä seuraa, että koko Pohjo-
lan geopoliittinen tasapaino järkkyy meille suomalaisille erittäin
vaarallisella tavalla..."***

Toiseksi kansalaisia askarruttaa Suomen asemoituminen suurvaltojen väliseen kamppailuun idän ja lännen välissä. Tästä viestii 1. kehyksistä voimakkain, Venäjä-Suomi-Yhdysvallat-yhdistelmä.

***"Mutta ajattelen, että pohjimmiltaan kyse on Yhdysvaltojen ja
Venäjän välisestä sodasta, eikä loppua ole näköpiirissä. Rehelli-
sesti sanottuna olen sitä mieltä, että todisteet siitä, että kyseessä
ei ole Putinin imperialistinen toiminta, vaan Naton laajentumi-
nen, ovat ylivoimaisia."***

Kolmanneksi käsitys Venäjästä liittyy laajemmin Euroopan turvallisuuteen.

***"Ranskan roolin näkyvä vahvistuminen EU:ssa enteilee myön-
tyvyyslinjan nousua ja Baltian maiden pääsihteerihaaveiden
vesittymistä. Tämä sopii mainiosti Venäjälle, sillä se heiken-
tää Yhdysvaltojen asemaa Euroopassa. Macron näyttää olevan
valmis nielemään – ainakin osittain – Kremlin etupiirijattelun,
jossa pienempien maiden omilla toiveilla ei ole niin kauheasti
väliä. Hän tarjoaa Ukrainalle ratkaisuksi "suomettumista", mikä
ilmeisesti tarkoittaisi ainakin Nato-ovien sulkeutumista. Macron
on saanut kritiikkiä siitä, että hänen suhtautumistapaansa Pu-
tiniin pidetään liian pehmeänä. Venäläiset näkevät Macronin
lähinnä keinona päästä hajottamaan Naton ja EU:n yhtenäi-
syyttä."***

Venäjään liittyvät kansalaisviestit jakautuvat pääsääntöisesti kirjoitustyyliältään neutraalien (n=139/257) ja negatiivissävyisten (n=106/257) välillä. Ne eivät sävyiltään keskimäärin poikkea kahdesta muusta merkittävästä kehyksestä (Eu-

rooppa ja Yhdysvallat), joihin liittyvät viestit ovat vielä keskimäärin kriittisempiä sävyltään. Retoriikka voi kuitenkin olla hyvinkin voimakasta:

”Näyttää siltä, että sota on rauhaa, täällä eletään jossain natsopsykoosissa joidenkin päättäjien keskuudessa, Suomen kansa ei sitäpaitsi halua natoa, niin miksi sitä sitten jatkuvasti tyrkytetään valtamediassa, kuulummeko Usan etupiiriin? Typerintä, mitä Suomi voi tehdä, on hakea vastakkainasettelua Venäjän kanssa ja olla natokilpenä itään, kuulen jo ajopuun kolinaa. Pitäisikö ydinohjukset palauttaa Kuubaan? Eikö historiasta ole mitään opittu, saatanan tunarit?”

Varsin suuri osa viesteistä ei ota myöskään suoraan kantaa Suomen Nato-jäsenyyteen (n=103/257), mutta toisiksi eniten ilmenee viestejä, jotka vastustavat Nato-jäsenyyttä (n=85/257) – selkeästi Nato-jäsenyyden kannalla kaikista Venäjä-keskeisistä viesteistä on vajaa kolmannes (n=70/257). Syyt vaihtelevat, kuten edellä on keskusteltu, mutta merkille pantavaa on Nato-jäsenyyttä vastustavien suhteellisen korkea määrä. Tämä kertoo osaltaan siitä, että poliitikkojen Nato-kantaan on pyritty vaikuttamaan Venäjä-keskeisellä, Nato-vastaisella agendalla vuoden 2022 aikana.

EUROOPPA-KEHYS

Kylmän sodan päätyttyä ja Suomen liittyttyä EU-jäseneksi, EU-jäsenyys nostettiin merkittävästi jalustalle Suomen ulkopoliittista linjaa määritettäessä. Tämän Suomen ulkopoliitiikan eurooppalaistumiseksi kutsutun ajanjakson aikana Suomen ulkopoliitiikan identiteettipoliittinen muutos oli valtava henkinen harppaus kohti länttä.³⁴ Identiteettipoliittisten näkökulmien lisäksi EU-jäsenyyden merkitystä korostettiin talous- ja turvallisuuspoliittisista näkökulmista. EU-jäsenyys loi Suomelle tarvittavan ulkopoliittisen selkänojan, johon Suomi voisi kriisitilanteessa nojautua. Tosiasiassa EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka kuitenkin keskittyi sotilaalliseen kriisinhallintaan ja yhteisten suorituskykyalueiden kehittämiseen, eikä pyrkinyt ratkomaan perustavaa laatua olevia alueellisen puolustuksen kysymyksiä. Unelma yhteisestä eurooppalaisesta puolustuksesta jäi kuitenkin elämään Euroopan perustamissopimuksissa.³⁵ Kan-

salaismielipidettä mittaavissa tutkimuksissa EU on niin ikään nauttinut kansalaisten vankasta luottamuksesta. Esimerkiksi MTS:n joulukuussa 2022 tekemässä mielipidemittauksessa 65 % suomalaisista katsoi EU:lla olevan myönteinen vaikutus Suomen turvallisuuteen. Myönteisesti EU:n kanssa sotilaalliseen yhteistyöhön suhteutuvien määrä puolestaan oli niinkin korkea kuin 90 %.³⁶

Tutkimusaineistossa Eurooppa-kehys nousee merkittävällä tavalla esiin, sillä noin 30 prosenttia kaikista kansalaisviesteistä (n=115/410) käsittelee Eurooppa-teemaa suhteessa Nato-kysymykseen. Euroopasta ei kuitenkaan puhuta ainoastaan Euroopan unionin kontekstissa. Nato-jäsenyys nähdään vuoden 1994 tilanteen toisintona, minkä seurauksena Natosta tulisi järjestää kansanäänestys.

”Natoon liittymisestä. EU liittymisen oli niin tärkeä asia Suomelle, että siihen tarvittiin kansanäänestys. Eikö liittymisen sotilasliitonkin ole asiana vaikutuksiltaan niin merkittävä, että se vaatii kansanäänestyksen?”

Osaa suomalaisista näyttää kuitenkin edelleen kaihertavan Suomen EU-jäsenyys. Sekä EU:n että Naton laajeneminen koetaan ongelmalliseksi. EU:n Venäjä vastaiset pakotteet saavat myös osakseen kritiikkiä.

”Kaikki olemme samaa mieltä, että hirvittävä sota pitää saada loppumaan. Suurena syynä sodalle on, EU:n ja Naton leviäminen itään Venäjän rajoille, toisessa maailmansodassa verisesti taisteltujen ja rauhassa sovittujen Idän ja Lännen rajan yli. EU laittaa Venäjä pakotteita pakotteiden päälle, vaikuttavatko pakotteet sodan loppumiseen, tuskinpa?”

Kriittinen Eurooppa-näkökulma liittyy laajempaan näkökulmaan siitä, miten Venäjän aggressiivinen hyökkäyssota vaikuttaa Euroopan vakauteen, turvallisuuteen, talouteen ja jopa johtajuuteen.

”Miten nyt kun Venäjä on syössyt Euroopan sotaan ja Suomessa keskustelu Naton ympärillä käy kiivaana, eurooppalaisten olisi syytä kohdistaa katseensa myös omaan johtamiseensa. Kun

Scholz, Macron ja Niinistö soittelevat kukin vuorollaan Putinille ja muille valtiojohtajille, jää Euroopasta puhelun vastaanottajille varmaan sekava kuva. Kuka Eurooppaa oikein johtaa?"

Huomio kiinnittyy myös huomattavaan osaan negatiivisävyisistä viesteistä, joita on lähes puolet kaikista Eurooppa-viesteistä (n=53/115). Tämä kriittinen näkökulma korostuu erityisesti suhteessa EU:hun.

"Eikö niistä aiemmista pakotteista jo ole opittu, että itse kärsitään enemmän kuin Venäjä?! Miksi pitää toistaa sama virhe? Selitykseksi ei kelpaa EU. En ole kummankaan puolella, vaan surullinen molempien maiden ihmisten vuoksi. Haluan rauhaa maailmaan. En ole koskaan mikään Kekkosen fani ollut, mutta nyt kyllä tuntuu siltä, että häntä tarvittaisiin sanomaan "Saatanan tunarit!" ja laittamaan kuntoon kauppa- ja naapuruussuhteet!"

Suurimmassa osassa Eurooppaa käsittelevistä viesteistä (n=57/115) ei oteta kantaa Nato-jäsenyyteen. Seuraavaksi eniten on Natoa vastaan argumentoivia (n=34/115) ja vähiten Nato-jäsenyyden puolesta (n=24/115) argumentoivia viestejä. Kun toinen näkee Nato-jäsenyyden olevan luonteva jatkumo Suomen EU-jäsenyydelle, toinen kokee sen karvaaksi virheeksi. Nato-jäsenyys ei kuulu Suomen kaltaisen rauhaa rakastavan maan maakuvaan. Sen sijaan Suomen tulisi jälleen omaksua kylmän sodan aikainen Euroopan parantajan rooli.

"On 11. hetki turvata Suomen kansan henki ja sukupolvien sitkeällä työllä kartutettu omaisuutemme! Nato on läntisten demokraattisten maiden puolustusliitto, johon kuuluvat mm miltei kaikki EU maat. Ei ole olemassa yhtään syytä miksi Suomen ei tulisi olla Naton jäsen – mutta on monta syytä miksi meidän tulee olla Naton jäsen."

"Haluan kertoa rehellisesti oman mielipiteeni; toivon sydämeni pohjasta, että Suomi ei liity Natoon. Tiedän, että tilanne on vakava ja ylipäättään ulkopoliittisesti epävakaa, mutta Suomen iso armeija on ensisijaisesti olemassa Suomea varten, ei EU:ta varten."

Siksi kysyn, onko osittainen itsenäisyytemme niin uhattuna, että haluamme olla EU:n etulinjassa?”

”Suomen ei pidä liittyä Natoon. Jäitä hattuun kuten presidenttikin sanoo. Rauhaa edistävän Suomen tulee olla Euroopassa rakentava lääkäri yksipuolisen tuomarin sijaan.”

Merkittävänä voidaan kuitenkin pitää sitä, että Eurooppa-kehys nousee kolmen merkittävimmän kehyksen joukkoon. Siitäkin huolimatta Euroopan rooli ei ole merkittävän korostunut Euroopan turvallisuuspoliittisen tilanteen ratkaisijana tutkimusaineiston pohjalta tarkasteltuna.

YHDYSVALLAT-KEHYS

Viime vuosina Suomi on syventänyt kahden- ja monenkeskistä puolustusyhteistyötään Yhdysvaltojen kanssa merkittävistä.³⁷ Erityisesti puolustusmateriaaliyhteistyöllä on kuitenkin pidempiaikainen historia, kun Suomi hankki Yhdysvalloista F-18-hävittäjät jo 1990-luvulla. Suomalaisten, niin poliitikkojen kuin kansalaistenkin suhtautuminen Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaan on kuitenkin ollut kaksijakoista. Yhdysvaltojen vuosina 1991 ja 2003 sotilasoperaatiot Irakissa, Afganistanissa vuonna 2001 ja Libyassa vuonna 2011 mahdollisesti vahvensivat monen kansalaisen mielissä käsitystä Yhdysvalloista maana, joka kävi globaaleja hyökkäyssotia. Kun argumentteja esimerkiksi Afganistanin operaatioon osallistumiseen liittyen ei avattu laajaan kansalaiskeskusteluun³⁸, jäi kansainvälisen yhteisön osallisuus, Suomi mukaan luettuna, suurelle yleisölle epäselväksi.

Yhdysvaltojen politiikan valtaapitävien roolilla lienee myös ollut merkittävä vaikutus siihen, miten Yhdysvaltojen ulkopoliittinen toimijuus koettiin Suomessa. Esimerkiksi MTS:n teettämien mielipidemittausten mukaan kansalaiset arvioivat Yhdysvaltojen kielteisen vaikutuksen Suomen turvallisuuteen olleen ennätysellisen korkealla presidentti Donald Trumpin presidenttikaudella 2017–2020 (yli 30 % prosenttia). Yli puolet MTS:n kyselyyn vastanneista on kuitenkin ilmoittanut suhtautuvansa Suomen Yhdysvaltojen kanssa tekemään sotilaalliseen yhteistyöhön myönteisesti viime vuosien ajan.³⁹ Syksyllä 2022 MTS:n teettämän

mielipidemittauksen mukaan Yhdysvaltojen kanssa tehdyn sotilaallisen yhteistyön kannatus on kuitenkin kasvanut merkittävästi.⁴⁰ Nato-kansalaisviestejä käsittelevässä tutkimusaineistossa tämä näkyy kahdella tapaa.

Yhdysvallat-narratiivi liittyy kansalaisviesteissä ennen kaikkea Suomen, Venäjän ja Yhdysvaltojen väliseen suhteeseen. Merkittävässä osassa Yhdysvaltoja käsittelevistä viesteistä ei keskitytä Suomen ja Yhdysvaltojen väliseen puolustusyhteistyöhön tai Yhdysvaltojen laajempaan globaaliin rooliin. Sen sijaan näkökulma painottuu Yhdysvaltojen merkitykseen Suomelle merkittävässä alueellisessa kontekstissa. Kansalaisia kiinnostaa se, miten Yhdysvaltojen rooli ja Nato-jäsenyys vaikuttaa Suomeen ja Venäjän väliseen suhteeseen sekä Suomen turvallisuustilanteeseen. Kansalaisille Yhdysvaltoja käsittelevässä kehyksessä on erityisesti kysymys siitä, miten Suomi, Venäjä ja Yhdysvallat liittyvät toisiinsa suhteessa Suomen Nato-jäsenyyteen.

”Yhdysvaltojen johdolla läntisen yhteisön turvallisuudesta vastamaan luotu Nato on se perusta, jonka varaan ensin läntisen Euroopan, myöhemmin lähes koko Euroopan alueellinen turvallisuus on rakennettu.”

”Nato:n de facto asiamies on Yhdysvallat, joka on samalla maailman suurin aseiden valmistaja ja vientimaa, ja siten edustaa suurta intressiä Naton päätöksenteossa.”

”Natoon mukaan meno olisi nyt Suomelle erityisen uhkaava ja vaarallinen siirto. Näin joutuisimme mahdollisessa idän ja lännen suursodassa lännen ja juuri USA:n osalta taistelualustaksi.”

Viestien sävy suhteessa Yhdysvaltoihin liittyviin Nato-kehyksiin jakautuu pääsääntöisesti neutraalien ja kriittisesti Yhdysvaltoihin suhtautuvien välillä. Neutraalisti Yhdysvaltoihin suhtautuvissa viesteissä tuodaan esille Yhdysvaltojen roolia Euroopan vakauden puolustajana, mutta suhtaudutaan myös analyyttisen kriittisesti Yhdysvaltojen toimintaan ja rooliin puolustusliitossa. Kriittisesti tai avoimen kielteisesti Yhdysvaltojen ulkopoliittiseen agendaan suhtautuvat viestit puolestaan korostavat Yhdysvaltojen agitoivaa roolia mahdollisen kolmannen maailmansodan sytyttäjänä, Suomen muuttuessa suurvaltojen taistelukentäksi.

”USAn ja NATOn agendalla ole mitään tekemistä Suomen puolustuksen tarpeen kanssa koska se ei heitä kiinnostaa ollenkaan. NATO puolustusliittona on siltikin vitsi, jossa kukaan ei tule sijoittamaan joukkoja aseineen Suomen maaperälle, ja kukaan ei tule apuun ovat sopimuksien sisällöt minkälaisia tahansa koska III-maailmansodan riski tulee aina olemaan se suurin.”

Suhteessa Nato-kantoihin Yhdysvaltojen toimijuus jakautuu pääsääntöisesti ei-ota-kantaa-jäsenyyteen (n=60/108) tai kielteisesti siihen suhtautuvien osalta (n=42/108). Nato-jäsenyyttä vastaan olevien, kriittissävyisten viestin osalta korostuu Yhdysvaltojen globaalia johtajuutta kritisoiva puhetapa, joka ei kuitenkaan ole Yhdysvaltoja koskevien viestien keskiössä.

”Suomalaisten Nato-kiiman kuumetessa on aika laittaa jäitä hattuun ja muistuttaa Yhdysvaltojen militaristisesta valtioterrorismista viimeisen kahdenkymmenen vuoden ajalta.”

”Itsenäisyytemme lopullinen menetys saattaa olla mahdollisen Nato-jäsenyytemme harmittomimpia seurauksia. Ei voi korostaa liikaa, että Yhdysvaltain (ehkä myös Iso-Britannian, ym.) tarkoitus on vyöryä kohti Venäjää ja tuhota se.”

RUOTSI-KEHYS

Vuonna 2008 kolmen pohjoismaisen yhteistyöaloitteen yhdistyttyä Nordsup-yhteistyön alle ja sitä seuranneen vuoden 2009 Stoltenbergin raportin jälkeen pohjoismaisen puolustusyhteistyön (Nordefco) syventämispyrkimykset syvenivät entisestään. Keskeiseksi haasteeksi yhteistyöpyrkimysten syventämiselle muodostui Suomen ja Ruotsin ulkopuolinen asema Natossa. Pohjoismaisen puolustusyhteistyön kolme muuta jäsenmaata, Islanti, Norja ja Tanska, olivat jo sotilasliiton jäseniä, eikä niillä ollut aikomusta kehittää yhteistyötä alueellisen puolustuksen tarpeisiin.⁴¹ Osittain sen seurauksena yhteistyö syveni Suomen ja Ruotsin kahdenvälisenä yhteistyönä, johon Norja pyrki mukaan sopivilta katso-
mansa osin.⁴²

Pohjoismaisella puolustusyhteistyöllä on kuitenkin ollut vahva kansalaisten tuki.⁴³ Pohjoismaat on rinnastettu suomalaisten keskuudessa henkisesti samankaltaiseksi viiteryhmäksi, jotka jakoivat samankaltaisen arvomaailman demokraattisina, vapaina, ihmisoikeuksia kunnioittavina oikeusvaltioina, joilla on vielä jokseenkin samankaltainen historia Suomen kanssa. Ruotsista on Naton ulkopuolisena maana muodostunut Suomelle keskeisin kumppani, ja molemmat maat ovat korostaneet maiden erityisluonteista asemaa omassa turvallisuuspoliittisessa linjassaan. Keväällä 2022 tämä erityissuhde korostui entisestään, kun Suomi ja Ruotsi päättivät käynnistää prosessin Nato-jäsenyyksien hakemiseksi. Hakuprosessin aikana korostui vaihe vaiheelta yhtäaikaisuus ja harmonisuus, joka synnytti jopa mielikuvan siitä, että kyseessä olisi yksi hakemus kahden sijaan. Nato-maiden jäsenyyksien ratifointiprosessin aikana maat ovat korostaneet vahvaa tukea toisilleen ja viestittäneet mahdollisimman yhtäaikaisen jäsenyyksien toteutumisten merkitystä.

Tutkimusaineistossa Ruotsi kehys ei kuitenkaan ole niin vahva, kuin mitä voisi olettaa. Vain noin 13 prosenttia kaikista viesteistä (n=53/410) käsittelee Ruotsia. Ylipääntensä Ruotsi-lähtöisesti Nato-kysymystä tarkastelevia viestejä on merkittävän vähän. Nato-kysymystä lähestytään Suomi-näkökulmasta. Suomen ja Ruotsin välistä suhdetta ei koeta niin merkittäväksi Nato-kysymyksessä (ks. Suomi-kehys), vaikka osassa kansalaisviesteissä Suomi-Ruotsi-kytkentä esiintyykin.

”Viimeisimmän Ylen kyselyn mukaan Naton kannatus on 62%, jos Ruotsi hakee jäsenyyttä niin kannatus on niinkin suuri kuin 77%. Pyydän Teitä, kannattakaa Suomen Nato jäsenyyttä pikaisella aikataululla...Venäjä on osoittanut arvaamattomuutensa naapurimaitaan kohtaan ja osoittanut että se voi käydä raakaan hyökkäyssotaan myös heitä vastaan.”

Viestien sävy suhteessa Ruotsiin liittyviin Nato-kehyksiin (1–3) jakautuu pääsääntöisesti neutraalien (n=35/53) ja kriittissävyisten (n=15/53) viestien välillä. Tämä kertoo siitä, että tutkimusaineiston keräämisen aikana Suomen ja Ruotsin välinen yhteinen Nato-taival ei ole herättänyt kansalaisissa suuria tunteita. Mielenkiintoista on myös huomata, että Suomen ja Ruotsin Nato-prosessin pitkittyessä Turki- ja Unkari-aiheisia kansalaisviestejä on kirjoitettu huomattavan vähän.

Viestien Nato-kannat puolestaan painottuvat Nato-jäsenyyden puolelle (n=21/53) ja Nato-jäsenyyteen kantaa ottamattomiin (n=24/53), kun taas jäsenyyttä vastustavien viestien määrä on selkeästi vähemmistössä (n=8/53). Se kertoo siitä, että jäsenyyttä kannattavien keskuudessa Ruotsi ja Suomi halutaan Natoon yhdessä. Nato-jäsenyyden puolesta argumentoivissa viesteissä Venäjän uhka koetaan merkittävänä, jolloin Suomen ja Ruotsin yhtäaikainen Nato-jäsenyys lisäisi lähialueen turvallisuutta.

”Suomen (ja Ruotsin) Natojäsenyys tekee Itämerestä Natomeren ja Kaliningradista saaren, kuten Henrik Ilves asian tänään ilmaisi Helsingin Sanomissa. Tämä on yksi vahvimista perusteista, miksi Suomen tulee mahdollisimman nopeasti liittyä Natoon.”

Toisaalta myös Nato-jäsenyyttä vastustavien keskuudessa esiintyy ajatus, että Suomen tulisi seurata Ruotsin turvallisuuspoliittisia valintoja. Toiseksi Nato-jäsenyyttä vastustavat näkevät Suomen, Ruotsin ja Ukrainan kohtaloiden olevan toisiinsa sidonnaiset. Ukraina toimii varoittavana esimerkkinä sekä suomalaisille ja ruotsalaisille siitä, mihin Naton laajentuminen Venäjän näkökulmasta tarkasteltuna johtaa.

”Vetoan Teihin, että Suomi pysyisi aina puolueettomana kaikissa maailmaa ravistelevissa konflikteissa ja että Suomi pysyisi NATO-jäsenyydestä erossa, kuten Ruotsi aikoo tehdä. NATO-jäsenyyspuheet ymmärtääkseni saivat Venäjän hyökkäämään Ukrainaan, sillä se ei halunnut NATOn laajentuvan rajansa taakse. Pelkään saman uhkaavan uutisoinnin perusteella Suomea, jos Suomi liittyisi tai alkaisi jäsenyysneuvottelut NATOn kanssa.”

”Ei Natoon Ukraina, Suomi ja Ruotsi. Venäjä vaatii tämän, ei ehdota tätä. Suomen aseita + sotakalustoa ei voi verrata Venäjän vastaavaan. Liian suuri määrä ero. Katsokaa tilastoja.”

POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET – MISTÄ KANSALAISMIELIPITEEN MUUTOS KERTOON?

Kansalaisviestien tarkastelu makroperspektiivistä tietokonepohjaisin menetelmin toi selvästi esille viestien moniulotteisuuden sekä niiden kirjoitus-sävyn että sisällön suhteen. Huomionarvoisena pidämme viestien ajallista tiivistymistä Venäjän aloittaman hyökkäyssodan ja hallituksen Nato-selontekoon liittyvän eduskuntakäsittelyn välille jäävään vajaan kolmeen kuukauteen. Tämä tukee tulkintaa, jonka mukaan kansalaisten yhteydenottojen primaarinen tavoite oli nimenomaisesti informoida kansanedustajia kansalaisten näkemyksistä nopeasti aktualisoituneessa Nato-kysymyksessä. Tätä tulkintaa tukee myös se, että suuri osa (73 %, n=410) kaikista alkuperäiseen aineistoon (n=561) sisältyneistä kansalaisviesteistä liittyi juuri Nato-kysymykseen, loppujen tematisoidessa yleisellä tasolla Venäjän aloittamaa hyökkäyssotaa Ukrainassa.

Aineiston pohjalta keskeisimmäksi kehykseksi nousee Suomi-kehys (n=331/410), joka käsittelee Suomen turvallisuuspoliittisen aseman muutosta Nato-jäsenyysskysymyksen kautta. Kansalaiset ovat ymmärtäneet, että Suomen turvallisuuspoliittinen rooli on Nato-keskustelun kautta merkittävässä muutoksessa. Toisin kun usein julkisuudessa käydyssä keskustelussa on tullut esille, Ukrainan sotaa ei tuoda kovin eksplisiittisesti esille kansalaisviesteissä Suomi-kehyn kautta.

Sen sijaan toiseksi merkittävämmäksi kehykseksi nousee Venäjä-kehys (n=257/410), jonka kautta Nato-jäsenyysskysymys ensisijaisesti mielletään. Kiinnostavaa kyllä, viestien vahva kietoutuminen Suomi-Venäjä-tematiikan ympärille näyttäisi heijastelevan monissa tutkimuksissa esitettyä havaintoa, että kysymys Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta tarkoittaa juuri kysymystä Suomen Venäjän-suhteista. Nato-jäsenyys koetaan siis vastareaktiona Venäjä toimintaan, josta seurasi Suomen turvallisuuspoliittisen liikkumavaran kaventuminen. Vastaavasti Nato-jäsenyyttä vastustavissa viesteissä Nato-jäsenyys koetaan liian suurena riskinä Suomen turvallisuuspoliittisen aseman kannalta. Osassa Venäjän ja Suomen välisiä suhteita käsittelevistä viesteistä välittyy huoli hyvien Suomi-Venäjä-suhteiden tulevaisuuden tilasta, mutta osa viesteistä on myös selkeän Venäjä-myönteisiä.

Kolmanneksi merkittävimmän kehyksen eli Eurooppa-kehyksen (n=115/410) painopiste rakentuu Suomen, Venäjän ja Euroopan väliseen kulminaatiopisteeseen. Eurooppa-kehyksessä ei siis korostu esimerkiksi narratiivi Euroopan roolista Ukrainan sodassa tai konfliktin ratkaisijana, vaan Venäjän toiminnan vaikutus Euroopan turvallisuuspoliittiseen tilanteeseen ja Suomen turvallisuuspoliittiseen asemaan. Esimerkiksi Euroopan unionin yhteisellä puolustuksella ei nähdä olevan merkittävää roolia Venäjän hyökkäyssodan ratkaisussa.

Neljänneksi merkittävin on Yhdysvallat-kehys (n=108/410). Tässäkin kehyksessä näkökulma painottuu Yhdysvaltojen Venäjä-suhteeseen ja Yhdysvaltojen ja Venäjän väliseen valtakamppailuun. Kansalaiset pohtivat tämän valtakampailun vaikutuksia Suomen turvallisuuspoliittiseen asemaan Nato-kysymyksen kautta. Joutuuko Suomi Nato-jäsenyyden myötä kahden suurvallan pelinappulaksi, vai onko Nato-jäsenyys omiaan vahvistamaan Suomen kansallista turvallisuutta globaalin suurvallan, Yhdysvaltojen liittolaisena? Näkökulma vaihtelee kirjoittajan Nato-jäsenyysskannan mukaisesti.

Viides ja vähiten merkittävin viidestä kehyksestä on Ruotsi-kehys (n=53/410). Tulos voi vaikuttaa yllättävältä, sillä Suomen ja Ruotsin Nato-taival on mielletty julkisessa keskustelussa yhtäaikaiseksi prosessiksi, jonka merkitystä on korostettu Ruotsin ja Suomen välisten toimivien turvallisuuspoliittisten suhteiden näkökulmasta. Suomen ja Ruotsin välinen strategisen kumppanuuden näkökulma ei siis välity tutkimusaineistosta. Tutkimusaineiston näkökulmasta kansalaisia ei askarruta niinkään paljon Ruotsin turvallisuuspoliittinen asema tai Suomen ja Ruotsin väliset turvallisuuspoliittiset suhteet vaan Nato-jäsenyyden vaikutukset Suomen, Venäjän ja Ruotsin väliseen laajempaan geopoliittiseen tasapainoon. Venäjän merkitys korostuu siis myös Ruotsi-kehyksessä.

Kaikkien viiden kehyksen pohjalta tehtävä johtopäätös on, että Suomen Nato-jäsenyys miellettiin vuoden 2022 aikana Venäjä-kehyksen kautta. Ne kansalaiset, jotka tukivat Suomen Nato-jäsenyyttä, näkivät Nato-jäsenyyden ratkaisuna Venäjän uhkan minimoimiseksi. Puolestaan taas ne, jotka ovat Nato-jäsenyyttä vastaan, kokivat Nato-jäsenyyden rikkovan Suomen historiallisen hyvän idänpolitiikan linjan tai olevan tarpeeton ärsyke Venäjään kohtaan. Ne, joilla ei ollut mielipidettä Nato-kysymyksessä tai jotka eivät halunneet suoraan

kertoa sitä, ottivat puolestaan asiakseen pitää poliittiset päättäjät ajan tasalla Nato-kysymykseen liittyen.

Kiinnostavana pidämme myös kansalaisviestien monikehyksisyyttä, joka kertoo kansalaisviestien tarkastelevan Nato-kysymystä useamman tekijän summana sen sijaan, että tarkastelu rajoittuisi pelkästään Suomeen tai Venäjään. Viimeinen tässä esille nostettava huomio liittyy KWIC-analyysin esiin tuomaan, hyvin erilaiseen tulkintaan avainvaltioiden rooleista ja toiminnan konteksteista. Venäjä näyttäytyy kansalaisviesteissä selvästi aggressorina ja uhkana, jonka tärkein vastavoima on Yhdysvallat. Tästä näkökulmasta esimerkiksi Suomen (ja Ruotsin) kohdalla näkyvä turvallisuushakuinen konteksti vaikuttaa täysin loogiselta: siirtäisihän Nato-jäsenyys molemmat maat Yhdysvaltojen tarjoaman oletetun vastavoiman ja suojan piiriin. Kiinnostavana pidämme KWIC-analyysin osalta myös sitä, että Eurooppa kontekstualisoidaan vahvasti rauhan ja turvallisuuden kysymyksiin, eli viesteissä näytetään kytkeytyvän yhteen eurooppalaisen integraatiopolitiikan keskeisten tavoitteiden kanssa.

Aineistosta oli tunnistettavista erilaiset pääkirjoittajatyypit suhteessa kirjoittajan Nato-kantaan (positiivinen, neutraali/ei ota kantaa, kielteinen) ja viestin sävyyn liittyen (positiivinen, neutraali, kriittinen/negatiivinen). Aineiston pohjalta voitiin tehdä johtopäätös, että mitä positiivisemmin henkilö suhtautuu Nato-jäsenyyteen, sitä todennäköisemmin hän viestii siitä asiallisesti ja vähemmän arvolatautuneesti. Nato-jäsenyyteen positiivisesti suhtautuvien osalta noin 70 prosenttia on sävyltään joko positiivisia tai neutraaleita (n=11 positiivinen, n=66 neutraali, N=107). Mikäli henkilö taas vastustaa Nato-jäsenyyttä, viestii hän siitä todennäköisemmin negatiivisesti (58 %) kuin neutraalisti (37 %) (n=44 neutraali, n=68 negatiivinen, N=118). Mikäli hänellä ei ole jäsenyysskysymykseen mielipidettä tai hän ei halua ottaa siihen kantaa (N=185), kirjoittaa hän todennäköisemmin neutraalisti (n=95) kuin positiivisesti (n=10) tai negatiivisesti (n=80).

Aineistosta ei kuitenkaan ollut havaittavista, että viestien pohjalta olisi ollut tunnistettavissa systemaattista hybridi- tai muuta kohdennettua vaikuttamista. Etenkin voimakastahtoinen ja kriittinen kansalaisviestintä liittyy kriittisiin ja kielteisiin Nato-kantoihin (n=178/410 (43 %)). Tätä tukee erityisesti se, että

kielteinen Nato-kanta korreloi voimakkaimmin kriittisten ja negatiivissävyisten viestien kanssa. Toiseksi merkittävin kirjoittajaryhmä onkin negatiivissävyiset, mutta ei suoraan Suomen Nato-jäsenyyteen kantaa ottavat viestit. Näistä viesteistä on tunnistettavissa puhtaat Nato-kriitikot, jota eivät ota kantaa Suomen Nato-jäsenyyteen, mutta suhtautuvat ylipäättänsä kriittisesti sotilasliitto Natoon. Toinen alaryhmä, nk. suoran demokratian kannattajat kokevat, että Nato-jäsenyydessä on tapahtunut suuri demokratian virhe, kun Nato-kysymystä ei ole alistettu kansanäänestykselle.

Toiseksi voimakassävyistä viestintää voidaan pitää eräänlaisena mielenilmauksena tai avunhuutona eriävien näkökulmien esille pääsemisen osalta. Osa kansalaisista saattoi kokea kevään 2022 kiivaimman Nato-debatin aikana, että he eivät saaneet mielipidettään riittävästi kuuluviin. Heidän äänensä ikään kuin hukkuivat Nato-myönteisen retoriikan alle. Sen seurauksena alettiin etsiä vaihtoehtoisia vaikutuskanavia, joista yksi on suoraan poliittisiin päätöksentekijöihin vaikuttaminen kansalaisviestien muodossa. Viestien ajallisen jakautumisen perusteella vaikuttaa siltä, että myös Nato-jäsenyyttä vastustaneet kansalaiset kokivat ”mahdollisuuksien ikkunan” sulkeutuneen eduskunnan äänestyksen jälkeen toukokuussa 2022.

Kirjoitussävyltään positiivisen ja avoimen kannustavat, jopa kritiikittömän sävyn omaavat kansalaisviestit ovat varsin marginaalisessa roolissa ($n=27/410$ (7 %)). Nämä kirjoittajatyypin edustuksellista demokratiaa kannattavat jättävät päätöksen politiikan käsiin. He siis luottavat siihen, että kansaa edustavat poliitikot osaa tehdä viisaimman valinnan. Kriittisen kansalaiskeskustelun näkökulmasta positiivissävyisten viestien pientä määrää voidaan pitää kuitenkin positiivisen merkinä siitä, että kansalaiset aidosti punnitsevat herkkien poliittisten kysymysten merkitystä. Se osoittaa analyttistä ja kriittistä politiikan ja medialukutaitoa, jonka merkitys korostuu nyky-yhteiskunnassa. Kansalaisten uskallus lähettää myös avoimen kriittisiä viestejä poliitikoille voidaankin nähdä myönteisenä demokratian kannalta: paitsi että kansalaiset näyttäisivät seuraavan politiikan tapahtumia, he myös luottavat oikeuteensa tuoda edustajilleen tiedoksi äänestäjien näkökulmia.

Kolmanneksi tulos kertoo siitä, että politiikkoon ollaan yhteydessä, kun heihin halutaan vaikuttaa. Mikäli asiasta vallitsee yhteiskunnassa jo selvä konsensus, ei

politiikkojen kontaktointia nähdä lainkaan tarpeelliseksi. Tämä selittyy myös Nato-kansalaisviestin ajallisen jakauman kautta. Kiivain viestittely nimittäin osui Venäjän hyökkäyssodan aloittamisen (24. helmikuuta) ja eduskunnan Nato-jäsenyydestä äänestämisen väliseen aikaan (15. toukokuuta 2022). Kolmanneksi tulos voi kertoa viestintätavan muutoksesta. Perinteisempien viestintäkanavien, kuten kirjeiden ja sähköpostien, merkitys poliittisen vaikuttamisen medianäkökulmana on vähentynyt, ja poliittinen vaikuttaminen on osittain siirtynyt toisille alustoille, kuten sosiaalisen median kanaviin.

Vaikka tässä raportissa analysoitu aineisto tarjoaakin ainutlaatuisen kurkistuskannan kansalaisviestinnän sisältöihin merkittävässä poliittisessa asiakytymyksessä, tulosten yleistettävyyteen tulee suhtautua tietyllä varauksella. Ensinnäkin käytettävissä on hyvin vähän systemaattista tutkimustietoa koskien kansalaisten kansanedustajiin kohdistamien yhteydenottojen määrää ja laatua. Yleisellä tasolla kansalaisten yhteydenpito heitä edustavien poliitikkojen kanssa on kuitenkin normaali demokraattiseen poliittiseen kulttuuriin kuuluva asia, joten on luontevaa olettaa, että Nato-kysymyksen kaltaisen merkittävä poliittinen linjavalinta on aktivoinut myös kansalaisia. Näyttää kuitenkin siltä, että Nato-kysymyksen nopea aktualisoituminen ja käsittelyn poikkeuksellisen nopea eteneminen vaikuttivat viestinnän määrän pienentymiseen.

Toiseksi aineiston edustavuutta ei kyetty arvioimaan sen paremmin maantieteellisesti kuin demografisestikaan. Koska käyttämämme aggregaattiaineisto ei mahdollista lähettäjiä sosioekonomisten taustatekijöiden selvittämistä, on tutkimuseettisesti perusteltua olettaa, etteivät kansalaisviestit ole edustava otos koko väestöstä. Tähän viittaa myös se, että viesteissä Nato-jäsenyyttä vastustavat näkemykset ovat – suhteutettaessa esimerkiksi MTS:n tai Yle:n teettämien mielipidemittausten tuloksiin – jonkin verran yllätyksellisiä, samalla kun Nato-jäsenyyteen myönteisesti suhtautuvien osuus on selvästi aliedustettu. Tälle vinoumalle on mielestämme kuitenkin varsin luonteva selitys: helmikuun 2022 jälkeen alkanut Nato-keskustelu oli alusta lähtien hyvin vahvasti Suomen Nato-jäsenyyttä puoltava, mikä varmasti vähensi Nato-jäsenyyteen myönteisesti suhtautuvien tarvetta olla yhteydessä päättäjiin. Toisin sanoen, ”Nato-juna” oli jo hyvässä vauhdissa heidän toivo-

maansa suuntaan. Täysin päinvastainen tilanne oli niiden kansalaisten piirissä, jotka näkivät Nato-jäsenyyden negatiivisena vaihtoehtona. Heille tuli uudessa tilanteessa voimakas tarve tuoda esille enemmistön kannalle vastakkainen näkemysensä. Tämä asetelma selittää mielestämme myös negatiivisesti Nato-jäsenyyteen suhtautuneiden kansalaisviestien usein varsin kiivastakin kielenkäyttöä. Kun poliittinen ilmapiiri yhä voimakkaammin kallistui Nato-myönteiseksi, voimakkaat sanavalinnat pyrkivät herättelemään päättäjiä huomioimaan myös jäsenyyteen kriittisesti tai kielteisesti suhtautuvien kansalaisten argumentteja. Kuitenkin on syytä huomata, että toisin kuin esimerkiksi keväällä 2022 julkaistuissa mielipidetutkimuksissa, merkittävä osa analysoimistamme kansalaisviesteistä ei itse asiassa ottanut lainkaan kantaa Nato-jäsenyyteen.

Tämän raportin olennaisimpana johtopäätöksenä pidämme kuitenkin sitä, että analyysimme avaa aiemmin varsin fragmentaarisesti esillä olleita kansalaisten Nato-kantoihin liittyviä argumentteja sekä puolesta että vastaan. Vaikka aineisto ei ole edustava suhteessa koko suomalaiseen väestöön, kuvaa se rikasta ja moniulotteista kansallista turvallisuuspoliittista keskustelua kevään 2022 Nato-päätökseen liittyen. Kansalaisviesteissä Nato-päätöstä punnitaan eri kanteilta menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden erilaisissa leikkauspisteissä. Tässä suhteessa tuloksia voi pitää rohkaisevina demokraattisen kansalaiskeskustelun kannalta.

Me raportin kirjoittajina toivommekin, että tämä keskustelun eri näkökulmia ja -kantoja yhteen tuova moniäänisyys, rosoisuus ja särnäisyys saisi tilaa myös tulevassa Nato-keskustelussa. Demokratia elää eri mieltä olemisen taidosta, kyvystä kuunnella toisia sekä kunnioittaa eriäviä näkemyksiä ja taidosta perustella omia kantojaan. Myös Nato-keskustelu on keskustelua puolesta ja vastaan, jossa Suomen turvallisuuspolitiikan yhden suurimman linjaratkaisun vaikutuksia tulisi pohtia laajasti eri näkökulmista ja eri aikahorisonteissa. Olennaista ei tässä ole oikeassa oleminen, vaan sen varmistaminen, että tehtävä päätös olisi paras mahdollinen kaikkien suomalaisten kannalta.

VIITTEET

¹ Forsberg 2002, Penttilä & Karvinen 2022

² Rahkonen 2006, Särkkä 2019

³ Ajatuspaja Toivo 2022

⁴ Hunter-Christie 2022; Pesu & Iso-Markku 2022; Pesu ym. 2022, Särkkä 2022. Suomen Nato-jäsenyydestä ennen vuotta 2022, ks. esim. Forsberg 2016; Honkanen 2001, 2019; Honkanen & Kuusela 2004, 2007, 2010; Pesu 2017; Pyykönen 2016; Salenius-Pasternak 2007; Suominen & Karvinen 2010

⁵ Fornaro 2021, 7

⁶ MTV Katsomo 1999; Etelä-Suomen Sanomat 2006; Kaleva 2006; Helsingin Sanomat 2010; Verkkouutiset 2014b

⁷ Verkkouutiset 2014a

⁸ Suomen Kuvalehti 2007

⁹ YLE 2005, 2022c

¹⁰ Valtioneuvoston ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteot 1995–2021 löytyvät eduskunnan www-sivuilta: <https://www.eduskunta.fi/FI/valtiopaivaasiat/Sivut/Valtioneuvoston-selonteot.aspx>

¹¹ Särkkä 2019, 135, 151, 254.

¹² Nato-optio-käsitteen on esitetty syntyneen vuonna 1995 ilmestyneen Helsingin sanomien pääkirjoituksen pohjalta, jonka lanseerasi pääkirjoitustoimittaja Erkki Pennanen 8.3.1995 ”Aika vapauttaa Derjabin-kompleksista” otsikoidun artikkelin mukaan, jolla hän viittasi Neuvostoliiton kommunistisen puolueen äänitorvena ja Venäjän ensimmäiseksi Suomen suurlähettilääksi nimitetyn Juri Derjabiniin (Penttilä & Karvinen 2022, 73–74). Nato-optio-käsite vakiintui Suomen ulkopoliittiseen keskusteluun seuraavien vuosien aikana mm. ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selontekokulttuurin vakiintumisen myötä.

¹³ Risto E.J. Penttilä esipuheessa Honkanen & Kuusela 2007.

¹⁴ Iltasanomat 2022; YLE 2016

¹⁵ Suomen Atlantti -seuran julkaisut: http://atlanttiseura.fi/?page_id=3180 (luettu: 23.1.2023).

¹⁶ Puolustusministeriö 2004; Ulkoministeriö 2007; Bergquist ym. 2016

¹⁷ MTV 2004; YLE 2007; Iltasanomat 2007; Verkkouutiset 2022

¹⁸ Penttilä & Karvinen 2022, 229.

¹⁹ Valtioneuvosto 2022b

²⁰ MTS – Mielipidetutkimukset, https://www.defmin.fi/maanpuolustustiedotuksen_suunnittelukunta_mts/mielipidetutkimukset#2070caf3, (luettu: 29.12.2022).

²¹ MTS2022a, 13-14

²² YLE oli kysynyt Nato-jäsenyyden kannatuksesta edellisen kerran vuonna 2017, jolloin sitä kannatti vain 19% vastaajista. Nato-jäsenyyden kannatus on vaihdellut keskimäärin eri mielipidemittauksissa 20-30 prosentin välillä 2000-luvulla. Ks. myös YLE 2017.

²³ YLE 2022a

²⁴ Kansalaisaloite Nato-jäsenyydestä perustuslain ihmisoikeusvelvoitteiden toteuttamiseksi <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/9997> (luettu: 4.3.2022), jota kannatti yli 52 000 kansalaista. Kansanäänestystä Suomen Nato-jäsenyydestä kannattava kansalaisaloite, <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/9866> (luettu: 8.3.2022), jota kannatti yli 76 000 suomalaista.

²⁵ MTV 2022

²⁶ YLE 2022b

²⁷ Helsingin Sanomat 2022

²⁸ Primaariaineistoon sisältyi myös joitakin paperikirjeitä. Nämä jätettiin tämän raportin ulkopuolelle, koska käsin kirjoitettujen kirjeiden digitointi olisi liian työlästä huomioiden raportin laadinnan ajalliset ja resurssitekniset rajoitteet.

²⁹ VNS 3/2022 otsikolla ”Selon teko Suomen liittymisestä Pohjois-Atlantin liittoon” (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_3+2022.pdf). Käydyn eduskuntakeskustelun osalta ks. Elo 2022.

³⁰ MTS 2022a, 12

³¹ MTS 2022a, 13. MTS on vuodesta 2002 alkaen kysynyt vastaajilta heidän kantaansa sekä Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen että yleisesti Suomen sotilaalliseen liittoutumiseen liittyen.

³² MTS 2022b, 13

³³ MTS 2022b, 48.

³⁴ Elo (toim.) 2021

³⁵ EURLEX: Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 42 artiklan 7 kohta, <https://eur-lex.europa.eu/FI/legal-content/glossary/mutual-defence-clause.html> (luettu, 20.2.2023).

³⁶ MTS 2022b, 15, 52.

³⁷ Valtioneuvosto 2022a; Puolustusministeriö 2016

³⁸ Esim. Mustasilta ym. 2022

³⁹ MTS 2022b, 49 (Kuva 5). Sotilaallinen yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa. Erittäin myönteisesti tai myönteisesti sotilaalliseen yhteistyöhön Yhdysvaltojen kanssa suhtautuvien osuus vuosina 2016-2022 oli yli 50 % vastaajista.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Särkkä 2022

⁴² Ks. Puolustusministeriö 2022

⁴³ MTS 2022b, 32. Esim. vuonna 2022 89 % suomalaisista katsoi, että osallistuminen pohjoismaiseen yhteistyöhön lisäsi Suomen turvallisuutta; vastaavasti vuonna 2021 80 % oli sitä mieltä.

LÄHTEET

Ajatuspaja Toivo (2022) *Suomen Nato-kevät*, <https://toivoajatuspaja.fi/wp-content/uploads/2022/04/Suomen-Nato-kevät-2022.pdf>, Kansallinen kulttuurisäätiö.

Bergquist, Mats; Heisbourg, Francois; Nyberg, René; Tiilikainen, Teija (2016) *Arvio Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutuksista*, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-281-311-4>.

Elo, Kimmo (toim.) (2021) *Suomi 25 vuotta Euroopan unionissa*. Sigillum.

Elo, Kimmo (2022) *Data-analyttisiä koeporauksia suomen eduskunnan Nato-keskusteluun 16.-17.5.2022*. Technical report, University of Turku, Centre for Parliamentary Studies. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.20871.68004>

Etelä-Suomen Sanomat (2006) *Natosta ei synny vaaliteemaa*, <https://www.ess.fi/paakirjoitus-mielipide/688244>, (luettu: 23.1.2023).

EURLEX: *Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 42 artiklan 7 kohta*, <https://eur-lex.europa.eu/FI/legal-content/glossary/mutual-defence-clause.html>

Fornaro, Paolo (2021) *Onko suomalainen politiikka polarisoitunut?* ETLA, <https://bibu.fi/wp/wp-content/uploads/2021/01/BIBUpolarisaatioBrief.pdf>.

Forsberg, Tuomas (2002) *NATO-kirja*. Ajatus.

Forsberg, Tuomas (2016) Suomen Nato-politiikka konstruktivismin näkökulmasta. Teoksessa Blombergs, Fred (toim.), *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohtia*. (Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimuksia 4). Juvenes, 363–378.

Haukkala, Hiski (2012) *Suomen muuttuvat koordinaatit*. Gummerus.

Helsingin Sanomat (2010), *Natosta ei saa vaaliteemaa*, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004774086.html> (luettu: 23.1.2023).

Helsingin Sanomat (2022) *Selvä enemmistö suomalaisista ei halua, että Suomi muuttaa lainsäädäntöään tai luopuu periaatteistaan Turkin vuoksi*, <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008903207.html> (luettu: 6.2.2023).

Honkanen, Karoliina (2001) *Pienten maiden vaikutusvalta Natossa: Norjan, Tanskan, Tshekin ja Unkarin kokemukset jäsenyydestä*. Ulkopoliittinen instituutti.

Honkanen, Karoliina (2019) *Nato 70 vuotta. Arvioita puolustusliiton roolista ja Suomen kumppanuudesta*. Suomen Atlantti-Seura.

Honkanen, Karoliina & Kuusela, Janne (2004) *Mikä Nato on?* Suomen Atlantti-Seura.

Honkanen, Karoliina & Kuusela, Janne (2007) *Kysymyksiä ja vastauksia Natosta*. Suomen Atlantti-Seura.

Honkanen, Karoliina & Kuusela, Janne (2010) *Uusi Nato? 20 kysymystä ja vastausta*. Suomen Atlantti-Seura.

Honkanen, Karoliina & Kuusela, Janne (2014) *Mikä Nato on?* Suomen Atlantti-Seura.

Hunter Christie, Edward (2022) *A policy agenda for Finland's entry into NATO: From 'one for one' to 'one for all'*. FIIA Briefing Paper 344, <https://www.fiia.fi/en/publication/a-policy-agenda-for-finlands-entry-into-nato>, Ulkopoliittinen instituutti.

Iltsanommat (2022) *Alexander Stubb antoi CNBC:llä selkeän näkemyksen Natoon liittymisestä: "Palo-vakuutusta ei kannata ostaa, kun palo on jo syttynyt"*, <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008666046.html> (luettu: 23.1.2023).

Jyväskylän yliopisto (2007) *Presidentti Martti Ahtisaari: Nato-optio on illuusio. Otteita Martti Ahtisaaren luennoista 27.11.2007*, <https://www.jyu.fi/fi/ajankohtaista/arkisto/martti-ahisaari-luennot-ja-puheet-1999-2012/27-11-2007-presidentti-martti-ahisaari-nato-optio-on-illuusio> (luettu: 23.1.2023).

Kaleva (2006) *Häkämies Kalevassa: Natosta ei saa vaaliteemaa*, <https://www.kaleva.fi/hakamies-kalevassa-natosta-ei-saa-vaaliteemaa/2460579> (luettu: 23.1.2023).

MTS (2022a) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (Tiedotteita ja katsauksia 2022:1), https://www.defmin.fi/files/5404/Suomalaisten_mielipiteita_ulko-_ja_turvallisuuspolitiikasta_maanpuolustuksesta_ja_turvallisuudesta.pdf.

MTS (2022b) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (Tiedotteita ja katsauksia 2022:4), https://www.defmin.fi/files/5568/MTS_Joulukuu_2022.pdf.

MTV Katsomo (1999): *Natosta ei haluttu vaaliteemaa*, <https://www.mtv.fi/sarja/mtv-fi-retro-1498/1999-natosta-ei-haluttu-vaaliteemaa-20191152> (katsottu: 23.1.2022).

MTV (2022) MTV:n kysely: *Nato-jäsenyyttä kannattaa 68 prosenttia suomalaisista – Venäjän vastatoinet huolestuttavat*, <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv-n-kysely-nato-jasenyytta-kannattaa-68-prosenttia-suomalaisista/8400808> (luettu: 6.2.2023).

Mustasilta, Katariina, Karjalainen, Tyyne, Stewart Timo R., Salo Mathilda (2022) *Suomi Afganistanissa 2001-2021. Vaikuttamisesta ulko- ja turvallisuuspoliittisten suhteiden vaalimiseen*. FIIA Report 72. Ulkopoliittinen instituutti.

Penttilä, Risto E.J. & Karvinen, Jyrki (2022) *Pitkä tie Natoon*. Otava.

Pesu, Matti (2017) *What non-alignment? Finland's security and defence policy stems from partnerships*. FIIA Briefing Paper 227, <https://www.fiia.fi/en/publication/finlands-security-and-defence-policy-stems-from-partnerships>, Ulkopoliittinen instituutti.

Pesu, Matti & Mikkola, Harri & Iso-Markku, Tuomas (toim.) (2022) *Suomi ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan: Turvallisuusympäristön muutoksen vaikutukset Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikalle*. Finnish Foreign Policy Paper 8, <https://www.fiia.fi/julkaisu/suomi-ja-venajan-hyokkays-ukrainaan>, Ulkopoliittinen instituutti.

Pesu, Matti & Iso-Markku, Tuomas (2022) *Finland as a NATO ally: First insights into Finnish alliance policy*. Finnish Foreign Policy Paper 9, <https://www.fiia.fi/julkaisu/finland-as-a-nato-ally>, Ulkopoliittinen instituutti.

Puolustusministeriö (2004) *Mahdollisen sotilaallisen liittoutumisen vaikutukset Suomen puolustusjärjestelmälle ja puolustusvoimien kehittämiselle*.

Puolustusministeriö (2016) *Suomen ja Yhdysvaltain kahdenvälistä yhteistyötä koskeva aiejulistus*, https://www.defmin.fi/files/3543/Statement_of_Intent.pdf (luettu: 23.1.2023).

Puolustusministeriö (2022) *Suomen, Ruotsin ja Norjan välinen yhteistyö*, https://www.defmin.fi/vas-tualueet/kansainvalinen_puolustusyhteisty/kansainvaliset_sopimukset#300e122a (luettu: 23.1.2023).

Pyykönen, Juha (2016) *Nordic Partners of NATO. How similar are Finland and Sweden within NATO cooperation?* FIIA report 48. The Finnish Institute of International Affairs.

Rahkonen, Juho (2006) *Journalismi taistelukenttänä. Suomen Nato -jäsenyydestä käyty julkinen keskustelu 2003-2004*. Tampereen yliopisto.

Suomen Kuvalehti (2007) *Presidentti Halonen: "Ei perustetta liittyä Natoon"* 22.11.2007, <https://suomenkuvalehti.fi/politiikka-ja-talous/presidentti-halonen-ei-perustetta-liittyä-natoon/?shared=11463-cc-c74a94-4> (luettu: 23.1.2023).

Suominen, Terhi & Karvinen, Jyrki (toim.) (2010) *Suomi ja Nato*. Suomen Atlantti-Seuran 10-vuotisjulkaisu. Suomen Atlantti-Seura.

Särkkä, Iro (2019) *Nato-retoriikka Suomen turvallisuuspoliittisessa keskustelussa*. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 121.

Särkkä, Iro (2022) *Pohjoismaisen puolustusbrändin uusi suunta: Pohjoismaiden yhteistyön potentiaali on hyödyntämättä*. FIIA Comment 15, <https://www.fiia.fi/julkaisu/pohjoismaisen-puolustusbrandin-uusi-suunta>, Ulkopoliittinen instituutti.

Ulkoasiainministeriö (2007) *Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutukset*. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kirjelma/Documents/utp_20+2007.pdf

Valtioneuvosto (2022a) *Yhdysvallat ja Suomi käynnistävät sopimusneuvottelut puolustusyhteistyöstä*, <https://valtioneuvosto.fi/-/yhdysvallat-ja-suomi-kaynnistavat-sopimusneuvottelut-puolustusyhteistyosta> (luettu: 10.2.2023).

Valtioneuvosto (2022b) *Ajankohtaisseuranteko turvallisuusympäristön muutoksesta*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-772-0>.

Verkkouutiset (2014a) *Kuka saa käydä Nato-keskustelua?*, <https://www.verkkouutiset.fi/a/kuka-saa-kayda-nato-keskustelua-l784l/#c914ea5d> (luettu 23.1.2023).

Verkkouutiset (2014b) *Matti Vanhanen HS:ssä: On ongelma, jos Nato nousee vaaliteemaksi*, <https://www.verkkouutiset.fi/a/matti-vanhanen-hssa-on-ongelma-jos-nato-nousee-vaaliteemaksi-23168/#c914ea5d> (luettu 23.1.2023).

YLE (2005) *Niinistö haluaa eurooppalaisen Naton*, <https://yle.fi/a/3-5221420> (luettu 23.1.2023).

YLE (2016) *Niinistö Natosta: Palovakuutuksen ehtii ottaa, jos annetaan vakava metsäpalovaroit*
20.6.2016, <https://yle.fi/a/3-8971302> (luettu 23.1.2023).

YLE (2017) *Ylen kysely: Vain viidennes kannattaa Nato-jäsenyyttä – puolet ei haluaisi sotilasliittoon*
edes Ruotsin perässä, <https://yle.fi/a/3-9971134> (luettu 23.1.2023).

YLE (2022a) *Ylen kysely: Enemmistö suomalaisista kannattaa Suomen Nato-jäsenyyttä*, <https://yle.fi/a/3-12336530> (luettu 23.1.2023).

YLE (2022b) *Ylen kysely: Nato-jäsenyydellä on suomalaisten vankka tuki – 76 prosenttia haluaa Suo-*
men Natoon, <https://yle.fi/a/3-12436782> (luettu 23.1.2023).

YLE (2022c) *”Minun kurkustani tungetaan väkisin Natoa alas” – näin Sauli Niinistö on puhunut Natosta*
vuosien varrella, <https://yle.fi/a/3-12448687> (luettu 23.1.2023).

